

JMG

Kandidatuppsats i journalistik
2017-12-15

Institutionen för
journalistik, medier och
kommunikation

Göteborgs Universitet

Journalistaspiranterna

En kvalitativ studie om hur ungdomar som läser
journalistlinriktning på gymnasiet ser på journalistyrket

Författare: Lovis Agestam och Sofia Linde

Handledare: Nicklas Håkansson
Kursansvarig: Mathias A. Färdigh

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Abstract

The purpose of this study is to examine the underlying causes of whether young students (age 17-19) who study the program with a journalistic focus at a gymnasium level of education will or will not continue on with a journalistic career. These causes will explain the reasons and doubts that our interviewees hold, which will further indicate the ideas and preconceptions of active journalists that constitute the journalistic business field. This information is valuable for the purpose of trying to examine why Swedish professional journalists are proven to be a homogenous group.

A large amount of quantitative research shows that Swedish professional journalists are similar to each other in a remarkable number of categories. They tend to geographically situate themselves in the same areas, hold the same political views, share similar interests in leisure activities and they come from backgrounds of academic capital, culture and financial stability. Research has also found homogeneity among journalism students at Swedish Universities and Community Colleges. In order to contribute to this research we wished to establish if there are similar traits of homogeneity among students at a gymnasium level of education who have chosen a journalistic orientation in their study.

We created a semi-structured interview scheme through which we asked questions regarding the interviewees' social background, free time activities, aspirations for the future, perception of journalists and the specific industry etc. The interviews were done in focus groups with three students in each group.

To aid in understanding the results we obtained from the interviews, we used sociologist Pierre Bourdieu's theories on habitus, cultural capital, social age and conflicts between generations at the modern labor market. These theories were used to analyze why some students choose not to follow their original plan to become a journalist, what social traits seemed to be crucial in order to maintain belief in the possibility of entering the field and, surprisingly, why the profession was designated as outdated by the majority of the study's participants.

What we can present from our research indicates a large variation of aspects that may add to the explanation as to why some social groups in society are absent from the journalism profession. Our research indicates trends and indicative results but not any generalizable conclusions. We can thus variegate the idea of the profession being exclusionary as our results show a limited interest in becoming a journalist. Modern titles that include a heavy emphasis on social media, such as PR-consultant or communicator, attract more attention than the more traditional role of a journalist.

Key words: homogeneity, habitus, cultural capital, professional identity, adolescence, gymnasium, representation

Nyckelord: homogenitet, habitus, kulturellt kapital, yrkesidentitet, ungdom, gymnasium, representation

Innehållsförteckning

Abstract	2
1. Inledning	4
2. Syfte och problemformulering	4
3. Tidigare forskning	5
3.1 En homogen journalistkår	5
3.2 En homogen studentkår	6
3.3 Yrkesidentitet hos journaliststudenter	7
4. Teori	8
4.1 Kulturellt kapital.....	8
4.2 Perspektiv på makt	10
4.3 Social ålder.....	10
4.4 Klass och akademien	11
4.5 Generationssplittningar på arbetsmarknaden	11
5. Problematiseringen av forskningsfrågan	12
6. Metod och tillvägagångssätt	13
6.1 Urval och genomförande.....	15
6.2 Metodologiska dilemman och begränsningar.....	17
6.3 Frågeschema	19
7. Presentation av resultat	20
7.1 Synen på journalistrollen.....	20
7.1.1 Självförtroendet är avgörande	21
7.1.2 Yttrandefrihet	23
7.1.3 Journalister, och <i>riktiga</i> journalister.....	23
7.1.4 Journalistyrkets status	25
7.2 Tankar om utbildning och förväntningar från omgivningen	26
7.2.1 Valet av gymnasieprogram	26
7.2.2 Ekonomi	27
7.2.3 Karriär.....	27
7.2.4 Prestation och svårigheter.....	29
8. Analys	30
8.1 Språket	30
8.2 Vad är möjligt?	32
8.3 En diffus yrkesroll.....	34
8.4 Yrkestitelns värde.....	35
8.5 Generationsklyftor och kunskapsskillnader.....	35
9. Slutdiskussion	37
Referenser	40

1. Inledning

En av journalistikens mest fundamentala uppgifter är att främja ett demokratiskt samhälle. Ett demokratiskt samhälle utgörs bland annat av en oberoende journalistik som syftar till att granska makthavare och de inflytelserika i samhället. Samtidigt som den möjliggör att människor på ett självständigt vis får bilda sig sin egen uppfattning om samhällsfunktioner och egna ställningstaganden i samhällsfrågor. För att möjliggöra detta måste den journalistiska rapporteringen i ett samhälle vara sanningsenlig, allsidig och låta olika åsikter och kulturyttringar träda fram. (Nord & Strömbäck 2015:17-18) Men vad händer med den oberoende, och framför allt allsidiga journalistiken om de som producerar den utgör en homogen och långt ifrån allsidig sammansättning av individer? Vad händer med det publicistiska materialet om de som ska informera om samhället, utifrån alla dess tänkbara perspektiv, bor på samma ställe, röstar likadant i politiska val och ägnar sig åt liknande fritidsintressen? Och i förlängningen, hur påverkar detta det demokratiska samhället?

Hur kommer det sig att en yrkesgrupp som har till uppgift att presentera samhällets heterogenitet själv kommit att bli så homogen? Vi undrar om det är så att människor utanför homogenitetens ramar inte vill verka inom journalistbranschen. Eller om förklaringen ligger i att människor som verkar inom journalistbranschen med tiden formas i enlighet med homogeniteten trots att de stod utanför den från början. I syfte att nysta i dessa frågor vill vi trigga ett intresse och en fortsatt forskning genom att studera personer som befinner sig i det tidigaste stadiet av en potentiell journalistisk yrkesbana - nämligen elever som går ett gymnasieprogram med inriktningen journalistik.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med den här studien är att kvalitativt undersöka hur ungdomar som valt att läsa journalistik på gymnasiet ser på yrkesval i förhållande till deras sociala klassbakgrund och utifrån detta reflektera kring den svenska journalistkårens homogenitet när det kommer till bland annat social klassbakgrund, fritidsintressen och utbildning. (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl 2015, Wiik 2010) Vi vill titta på vad som kan ligga bakom varför man väljer att fortsätta studera till journalist och även varför man väljer bort fortsatta studier. Vi vill undersöka hur dessa ungdomars sociala värderingar inverkar på deras yrkesval med vetskapen om att detta i förlängningen kan påverka den svenska journalistkårens representation gällande social klassbakgrund.

Enligt flertalet studier och undersökningar är den svenska journalistkåren homogen när det kommer till bland annat etnicitet, social klassbakgrund och geografisk spridning (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl 2015, Wiik 2010). Det har konstaterats att denna homogenitet påverkar det publicistiska materialet när det handlar om

representation av journalister, exempelvis har man sett att antalet kvinnor på redaktioner påverkar nyhetsvärderingen. "Representation betraktas som en så viktig samhällsfråga att det införts begränsningar i den grundlagsbestämda yttrandefriheten när det gäller hur vissa grupper får framställas offentligt, inte minst i massmedia" (Gripsrud 2011:29). Däremot finns forskning som visar på att journalisters personliga uppfattningar, värderingar och sociala egenskaper har relativt liten inverkan på det publicistiska materialet. Det är snarare faktorer såsom yrkesideal, etik, sociala normer och samhälleliga strömningar som på ett högre plan påverkar medieinnehållet. (Djerf-Pierre & Wiik 2012:192-193) Personer med olika sociala bakgrunder syns olika mycket och framställs på olika sätt i medierna vilket också medför olika möjligheter att höras i offentligheten. För att kunna använda sin röst behöver man först och främst ha kunskap om sina rättigheter, vilket är en förutsättning i en fungerande demokrati. Medier och demokrati är beroende av varandra, varför en större ökad mångfald inom journalistkåren är högst relevant också för en ökad demokrati i samhället. (Nord & Strömbäck 2012) Vi kommer i uppsatsen att analysera olika maktfaktorer som är betydelsefulla för att få inblick i varför det är viktigt med en större mångfald inom journalistkåren.

Våra forskningsfrågor är dessa:

1. Hur ser gymnasieelever som går medieprogrammet med journalistikinriktning på vad som krävs för att jobba som journalist?
2. Hur ser eleverna på journalistyrket och mediebranschen?
3. Vilka sociala värden präglar eleverna när det kommer till yrkesval och hur hänger dessa värden ihop med deras olika former av kapital?

3. Tidigare forskning

3.1 En homogen journalistkår

Institutet för mediestudier publicerade en samling texter av ett antal medieforskare som undersökte homogeniteten inom den svenska journalistkåren. I rapporten konstateras homogenitet på flera olika områden. Rent geografiskt bosätter sig journalister på samma ort, 45 procent av journalistkåren bor i Stockholms län (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl. 2015:13). Det är alltså nästan hälften av alla journalister i hela Sverige. Vidare bor nästan var tredje journalist i Stockholms kommun (mediestudier.se). Södermalm är den stadsdel i Stockholm som är mest journalisttät med 10,4 journalister på tusen invånare (mediestudier.se). Det bor få journalister i invandrartäta områden, samt i områden där många röstar på Socialdemokraterna eller Sverigedemokraterna (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl. 2015:21). Detta problematiseras när det kopplas ihop med det publicistiska materialet. Få journalister väljer att bosätta sig i områden det ofta rapporteras om vilket riskerar att det publicistiska materialet blir tendensiöst. Kan vi verkligen rapportera om

områden som vi aldrig befinner oss i, i vanliga fall? Kapitelförfattaren väljer att kalla detta för att vara "gäst i verkligheten". (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl. 2015:58) I rapporten beskrivs journalister som en grupp av socialt liknande karaktärer. I en journalistundersökning från år 2011 påvisas att journalister ofta är karriärister. Dessutom uppges nästan hälften ha arbetat övertid inom de senaste tolv månaderna. Jämförelsevis var det en femtedel av andra yrkesverksamma som uppger sig arbeta utöver arbetstid. Journalister ägnar sig också till större del åt kulturellerade aktiviteter än allmänheten. (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl. 2015:78)

Det kan också konstateras en homogenitet i det att journalistiken har utvecklats till att bli ett akademiker- och övre medelklassyrke. Inte nog med att journalisterna idag är homogena när det kommer till ideal och yrkesetik, de delar till stor del även samma klassbakgrund; "Social mobilitet, det vill säga att även personer med en mindre gynnsam familjebakgrund kan göra karriär och avancera till samhällets toppositioner, utgör en hörnsten i en liberal demokrati. Om ett visst yrke eller en viss position helt och hållet är förbehållen en enda social grupp – om den så är baserad på klass, kön eller etnicitet- så är det ett demokratiskt problem." (Djerf-Pierre & Wiik 2012:191) Monika Djerf-Pierre och Jenny Wiik beskriver hur det faktum att medierna till största del är en självreglerande maktposition som legitimerar sig själva i samhället, genom denna homogenitet kan bidra till att journalistkåren blir utan ansvar för vad detta kan medföra. Här ifrågasätts vem som reglerar den som reglerar. Samtidigt uppmärksammas hur många medieföretag har ambitionen att rekrytera personer med underrepresenterad bakgrund, men då är anledningarna oftast att man kommersiellt vill nå ut till en viss målgrupp. Djerf-Pierre och Wiik menar dock att när man anställer personer från underrepresenterade grupper med syftet att skapa större mångfald, kan det bidra till att extra press att tillföra något nytt till redaktionerna läggs på dessa individer. (Djerf-Pierre & Wiik 2012:194)

3.2 En homogen studentkår

I en kandidatuppsats som publicerades vårterminen 2016 vid JMG, undersöktes homogeniteten hos journaliststudenter på universitet och högskolor över hela landet. Undersökningen ville därtill jämföra blivande journalister med yrkesverksamma inom journalistkåren. En kvantitativ metod användes i form av enkätundersökningar som mejlades ut till olika skolor. Enkäten besvarades av 216 personer vilket motsvarar en svarsfrekvens på 34 procent, vilket begränsar generaliserande slutsatser (Berntsson, Ladan 2016:23). Resultatet visade dock en slående homogenitet bland studenter och yrkesverksamma gällande etnicitet, religiösa övertygelser, sexualitet, politiska ståndpunkter, klassbakgrund och hemorter etc. Undersökningen kunde alltså konstatera att journalistkårens homogenitet kommer att kvarstå i generationer framöver. (Berntsson, Ladan 2016)

3.3 Yrkesidentitet hos journaliststudenter

Journalistyrket klassas som en så kallad "semi-profession". Detta innebär att yrket står utan legitimeringskrav för möjligheten att titulera sig som journalist, låg grad av autonomi och i jämförelse med andra professioner, otydliga riktlinjer i kunskaps- och kompetenskrav. Däremot har yrket tidigare präglats av en uppfattning om att professionen är ett talang- eller hantverksyrke och att journalister därmed är födda till sin professionella roll eller har lärt sig axla den genom praktisk övning. (Nord & Strömbäck 2015:179-182) Detta är dock en föreställning som numera sällan förs på tal och som luckrats upp med tiden. I boken "Becoming a journalist" ingår ett flertal undersökningar som genomförts på journaliststudenter i nordiska länder. Här redovisas bland annat forskning gällande frågor som har med journaliststudenters sätt att se på journalistrollen. (Hovden, Nygren & Zilliacus-Tikkanen 2016)

I kapitlet *New Times, New Journalists?* fokuseras osäkerheten som präglar mediebranschen och därmed valet att bli journalist. Här har man bland annat tittat på hur klass spelar in i detta val och hur det hänger ihop med tron på att man har de förmågor som krävs för att arbeta som journalist. Bland de norska studenterna kom det i undersökningen fram att hos dem som kom från en högre klassbakgrund fanns en mer utbredd syn på journalism som en medfödd talang snarare än ett hantverk. Även inställningen till vad journalistik fyller för funktion varierade, bland de från en högre klassbakgrund var det fler som ansåg att behovet av journalistik var större än behovet av respekt mot sina intervjupersoner och källor. (Hovden & Ottesen 2016:54)

I en semi-profession är yrkesrollen mindre etablerad och mer öppen för tolkning. Detta skapar olika uppfattningar hos journalister om journalistrollen, vilket medför skilda förståelser av yrkesideal och syften. (Nord & Strömbäck 2015:183) I april 2014 utfördes en kvantitativ enkätundersökning på journaliststudenter från tre olika läroverk i Stockholm: Södertörns Högskola, Stockholms Universitet och Poppius Journalistskola. Deltagarantalet uppnådde 100 studenter vilket motsvarade en svarsfrekvens på 83 procent. I undersökningen ombads studenterna att svara på frågor för att möjliggöra identifikation inom sju olika journalistroller: "Content provider", "Multimedia journalist", "Profile", "Educator", "Investigative journalist", "Expert" och "Storyteller". Deltagarna fick också ta ställning till olika påståenden för ytterligare kategorisering inom de olika yrkesidentiteterna. Svaren visade homogenitet bland journaliststudenternas syn på yrkesrollen. Resultatet visade att 79 procent identifierar sig i rollen som storyteller och 67 procent i rollen som expert. Endast sex procent ansåg sig vara content providers. (Hovden & Ottesen 2016:98)

4. Teori

Som huvudsakligt teoretiskt ramverk använder vi oss i vår analys av Pierre Bourdieu´s teorier om habitus, kapital, samhällsklass och utbildning. Pierre Bourdieu´s begrepp "habitus", dvs hur en människa formas utifrån sina erfarenheter och utifrån dessa även formar sin omvärld blir centralt i vår undersökning, detta med tanke på att det just är intervjupersonernas erfarenheter som fokuseras. Begreppet "habitus" står för den inbyggda socialiseringsprocess som varje människa bär med sig genom hela livet; en människas habitus både skapas av, och skapar dess sätt att leva, handla och verka i sin omvärld. Habitus är hos en människa som en uppsättning verktyg, man bär med sig olika erfarenheter som påverkar perceptionen. Dvs man uppfattar sin omvärld på olika sätt och handlar utifrån detta, dock på olika sätt i och med att habitus är avhängigt situation. Vi kommer att använda oss av Bourdieu´s teorier om socialiseringsprocesser för att utröna hur våra intervjupersoner ser på sina livsval i förhållande till sina erfarenheter. Vilka värden, händelser och personer anser de ha präglat deras val att fortsätta eller inte fortsätta studera till just journalister? Bourdieu menar att det finns ett direkt samband mellan hur en människa ser på sin omvärld när det kommer till livsstil, smak och olika livsval och personens habitus. (Gripsrud 2011:100-107)

4.1 Kulturellt kapital

"Social subjects, classified by their classifications, distinguish themselves by the distinctions they make, between the beautiful and the ugly, the distinguished and the vulgar, in which their position in the objective classifications is expressed or betrayed." (Bourdieu 2012:251)

Bourdieu menar att den mänskliga förmågan att se (här handlar det om att allmänt uppfatta sin omvärld med alla olika sinnen) är ett resultat av den kunskap om saker som existerar runt omkring oss och som i sin tur skapar de kognitiva scheman genom vilka perceptionen sker. Han exemplifierar hur ett konstverk har olika betydelse för personer som har, respektive inte har specifik kunskap. Hos den som har kunskapen skapas ett intresse för och ett värde i verket medan för den oskolade blir upplevelsen en annan: *"A beholder who lacks the specific code feels lost in a chaos of sounds and rhythms, colours and lines, without rhyme or reason."* (Bourdieu 2012:250) En människas habitus präglas av individens kapital, begreppet är ett "mått" för den mängd erfarenheter av olika former som en människa bär med sig. Bourdieu skiljer på olika typer av kapital: *socialt kapital* handlar om kvantiteten och kvaliteten på sociala nätverk och socialt umgänge, *kulturellt kapital* definierar utbildning och kulturell kompetens, med *symboliskt kapital* menas social status, exempelvis samhällsklass,

ekonomiskt kapital är en människas rent materiella tillgångar och *språkligt kapital* kan visa på förståelser för en individs verbala förmåga.

“Capital, which, in its objectified, or embodied forms, takes time to accumulate and which, as a potential capacity to produce profits and to reproduce itself in identical or expanded form, contains a tendency to persist in it’s being, is a force inscribed in the objectivity of things so that everything is not equally possible or impossible.”

(Bourdieu 1986:81)

En individ kan ha varierande kapital oavsett klass, man kan exempelvis inneha en stor mängd kulturellt kapital men inte nämnvärt med symboliskt kapital eller vice versa. Graderna av de olika formerna av kapital kan vara nära sammanlänkade och är även beroende av varandra, men de kan också skilja sig åt fullständigt. Kapital är någonting situationsspecifikt, olika former av det varierar under olika sociala omständigheter. Genom att applicera förklaringsmodellen för kapital på journalistelevernas erfarenheter kan vi analysera och nyansera deras klassbakgrund. Dessa variationer i hur vi människor uppfattar vår omvärld skapar alltså skillnader även i levnadsförhållanden som vi här väljer att främst analysera ur ett klassperspektiv. Vi är medvetna om att det inte fullständigt går att bortse från en intersektionell analys av resultatet, vilket inte heller är vår ambition. Vi kommer att titta på olika aspekter gällande maktrelationer som spelar in i den homogeniserade journalistkåren men fokus ligger på social klassbakgrund därför att vi ser att bristen på mångfald i fråga om klass är extra markant (Djerf-Pierre & Wiik 2012:191) och en analys med detta fokus enligt Bourdieus modell för habitus och olika former av kapital möjliggör även intersektionella utforskningar då denna inbegriper alla former av sociala tillhörigheter.

Jostein Gripsrud beskriver i återgivning av Bourdieu om hur skillnader i den kulturella tillgången skapar ojämlikheter på det sättet att de med stort kulturellt kapital har “dubbel tillgång till kulturlivet”. De har förståelse för både de enligt samhällsnormerna “låga” och “höga” avdelningarna inom kulturen och kan därmed välja vilken konsumtion de ska åtnjuta även om det skulle strida mot medmänniskornas bild av dem, de kan alltid hävda att de endast är intresserade av att betrakta den “lågt” sedda kulturyttringen på ett intellektuellt plan. (Gripsrud 2011:129-131) De med en smalare förståelse och smak för samhället och den estetiska kulturen får i och med detta begränsad social rörelsefrihet, en aspekt som behöver tas hänsyn till i vår undersökning då detta kan skapa ojämlikheter och som, utifrån vår hypotes är avgörande i att journalistkåren är homogen. Att vissa inte har den sociala möjligheten att utbilda sig till journalist på grund av att de själva inte anser sig vara “tillräckligt allmänbildade” eller inte innehar den “rätta” estetiska smaken är en hypotes som, om den stämmer, bidrar till den homogena journalistkåren som ett demokratiskt problem. Bourdieu menar att det är problematiskt att man som medborgare inom de “lägre” klasserna på grund av sina förutsättningar får en tunnare allmänbildning därför att det leder till att dessa medborgare även överlämnar åt de

“intellektuella” att analysera just klassfrågor. Detta bidrar till att man aldrig kan få en fullständig förståelse för en annan klasstillhörighet än sin egen, varken åt det ena eller det andra hållet. Samhället reproducerar sina ideal automatiskt när människors kapital blir stillastående och deras habitus inte får förändras på grund av denna uppdelning. (Moberg 2013:223)

4.2 Perspektiv på makt

Då vår undersökning handlar om att granska ett demokratiskt problem använder vi oss även av teorier kring makt. Michel Foucault behandlar hur kunskap och makt är fullständigt sammanlänkade. Han använder makt/kunskap som ett enhetligt begrepp och menar att ”det är inte möjligt att utöva makt utan kunskap, det är omöjligt för kunskapen att inte framkalla makt.” (Börjesson & Rehn 2009:46-47) Foucault beskriver utbildning som en form av maktmedel, detta i och med den distinktion som skapas mellan de som får tillgång till viss kunskap och de som inte får det. Utifrån Foucaults teori analyserar vi hur tillgång till kunskap skapar förutsättningar för makt, här hur det kan vara en premiss för att både vilja och för att tro på sin förmåga att “bli” journalist. (Moberg 2013:37-39, Gripsrud 197-198) Max Webers teori om social inhägnad behandlar hur avskilda sociala sfärer skapas då man avser förstärka en gruppidentitet, exempelvis inom en yrkeskår eller en frivilligorganisation. Genom engagemang och ambitionen att skapa tillhörighet i något som den stora massan inte tillhör formar man någonting exklusivt som inte är till för vem som helst. (Bourdieu/Bengt Gesser 1991:11) Med Webers teori kan vi få förståelse för hur journalistbranschen inkluderar eller exkluderar människor i förhållande till deras habitus och olika former av kapital.

4.3 Social ålder

I boken ”Kultur och Kritik”, en översättning från originalutgåvan ”Questions de sociologie” från år 1984, författad av Pierre Bourdieu, finns ett kapitel med titeln ”»Ungdomen« bara ett ord”. I kapitlet redogör Bourdieu för ungdomen och ålderdomen som sociala konstruktioner och förklarar hur kampen mellan olika sociala åldrar tar sig uttryck, bland annat på den moderna arbetsmarknaden. Bourdieu menar att sambandet mellan den sociala åldern och den biologiska åldern är komplex. Han ger ett exempel rörande ungdomar som inleder sin akademiska karriär på elithögskolor. Denna privilegierade samhällsgrupp visar i större utsträckning typiskt vuxna attribut än andra ungdomar med samma biologiska ålder. Dessa ungdomar, i och med deras särskiljning från övriga biologiskt jämgamla, inger en social ålder som inte stämmer överens med den biologiska åldern. Bourdieu menar att för att förstå uppdelningen av olika generationer måste man inneha kunskap om vilka lagar som styr åldrandet inom olika fält och känna till orsakerna till konflikt mellan unga och gamla inom samma yrkesgrupp. (Bourdieu 2016:160-162)

4.4 Klass och akademien

Enligt Bourdieu är det förändringar i skolsystemet som grundlagt konflikter mellan olika sociala åldrar på arbetsmarknaden. Denna teori har sin utgångspunkt i dåtidens etablerande av social klass genom skolan. Han utmålar reproduktionen av den högre klassen inom akademien som ett spektra med två motpoler i vardera ända: den borgerliga studerande ungdomen respektive den folkliga ungdomen som inte tillåts att vara ungdom innan denne behöver ge sig ut i arbete. Bourdieu menar att allteftersom fler sociala klasser får chansen att studera längre i skolan, har spektrat kommit att innefatta flertalet olika typer av ungdomar. (Bourdieu 2016:160-162) Akademiens värld är idag mer tillåtande mot ungdomar med olika klassbakgrund. Detta såg Bourdieu, på 1980-talet, som ett problem i frågan om realistiska förväntningar om framtiden. Han påstår att en av skolans ”fundamentala effekter” är ”manipulationen av aspirationerna” hos studenterna. Skolan är en institution som ska utbilda både intellektuellt och hantverksmässigt, men det som ofta förbises är hur institutionen agerar källa för drömmar och ambitioner. Genom att erkänna studerande ungdomar rättigheter, föder detta högre aspirationer för framtiden än i tidigare tidsepoker, hos allt fler samhällsklasser. (Bourdieu 2016:163)

Det dåtida exkluderande skolsystemet var mer anpassat till realistiska aspirationer med sina hieratiska utbildningsvägar, vilket gjorde att ”man inte trasslade in sig”. Bourdieu skriver att nutida ungdomar är fränkopplade verklighetens möjligheter och har mist sin acceptans för misslyckanden och samhällets begränsade rättvisa. Därtill får den akademiska överklassen, som tidigare hade ensamrätt på samhällets högre ämbeten, allt svårare att säkra sitt övre samhällsskikt; ”Effekterna av skolinflationen är mer komplicerade än vad man vanligtvis hävdar. Genom att en titel alltid har samma värde som dess innehavare, devalveras en titel just genom att den blir vanligare. Men den tappar sitt värde ytterligare genom att den blir tillgänglig för människor utan »socialt värde«.” (Bourdieu 2016:164) Genom att applicera Bourdieus tes kring utbildningsväsendets omlopp på vårt resultat kan vi analysera hur olika habitus leder till varierande effekter på intervjupersonernas förhoppningar ifråga om framtiden.

4.5 Generationssplittringar på arbetsmarknaden

Bourdieu sätter två typer av arbetare i jämförande position med varandra: en nyutexaminerad ungdom som erhåller utbildningstitlar från högre läroverk mot en gammal tjänsteman med folkskolebetyg som förlitar sig på kunskapen som arbetslivserfarenheten har frambringat. Nuvarande generationer skiljer sig från tidigare generationer i sin sociala ålder. Det är ett resultat av att skolan tillåter variation bland vilka klasser som uppmuntras aspirera till utbildningstitlar och yrkestitlar: “Det är inte gamla och unga som står mot varandra på detta sätt, utan praktiskt taget två tillstånd i skolsystemet, två tillstånd i examenstitlarnas olika

ovanlighet.” (Bourdieu 2016:168). Bourdieu menar därtill att generationsskillnader skapas i kontrasten mellan dåtid och nutid, det som var en prestation och bragd för tidigare generationer blir en självklarhet för den nästföljande. Denna jämförelse av ny och gammal arbetskraft resulterar i konstaterandet: ”Alla ungdomar har det gemensamt att deras generation är mer kvalificerad än den föregående för en och samma arbetsuppgift.” (Bourdieu 2016:167-168)

I syfte att förstå varför människor väljer bort journalistyrket är det relevant att applicera Bourdieus teori om hur generationssplittringar samt olika sociala åldrar och dess medförande intressen påverkar arbetsmarknaden och intresset för olika yrken. Det är även intressant att se om dessa faktorer påverkar journalistyrket specifikt. Vi vill undersöka vad vårt resultat kan visa om ungdomars syn på journalistyrket ur flertalet aspekter: status, grad av betydelse i samhället och huruvida de upplever att journalistbranschen tilltalar deras generations gemensamma intressen.

5. Problematiseringen av forskningsfrågan

Journalister och medieforskare som ställer sig kritiska till homogeniteten menar ofta att det grundar sig i ett problem hos lärosäten, eftersom majoriteten av de som studerar på journalistutbildningarna på universiteten är från akademiskt- och ekonomiskt stark medelklass (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl 2015:51). Vid journalistutbildningen på Göteborgs universitet genomfördes en reform i antagningskraven inför terminsstarten hösten 2016. Till skillnad från tidigare år är det nu möjligt för en nytexaminerad gymnasieelev att söka till journalistprogrammet utan att behöva läsa 60 högskolepoäng av valfria kurser som tidigare låg som ett av behörighetskraven. Ulla Säterie är prefekt på skolan och hon förklarar en av anledningarna till förändringarna: “Vi hoppas att det ska leda till mångfald och en bredare rekrytering. När vi inte har krav på tidigare universitetsstudier kan det bli andra som söker. Vi vill att studiegruppen ska spegla hur samhället ser ut.” (Jansson 2016)

Genom att genomföra vår forskning på en yngre åldersgrupp, gymnasieelever 17-19 år, hoppas vi kunna identifiera varför skolorna inte lyckas rekrytera en studentgrupp med bred mångfald. En undersökning av olika former av erfarenheter och värderingar hos gymnasieelever som går medieprogrammet med journalistik som inriktning kan hjälpa oss att nyansera det demokratiska problemet kring bristande samhällsrepresentation bland journaliststudenter landet över. De värden som en person har med sig präglar hen på flera plan och är nära sammankopplat med hur personen resonerar även i andra situationer såsom i det här fallet yrkesvärderingar gällande hur en journalist bör vara. (Esaiasson m.fl. 2007:287-289) Är det verkligen universiteten som ska ändra antagningskrav och rekryteringsmodeller eller ligger problemet i vilka individer som känner sig manade att söka till utbildningen överhuvud taget? Om detta är fallet så spelar antagningskraven liten roll i den

övergripande problematiken kring vem som från början känner att den innehar förmågan eller möjligheten att bli journalist.

Det är i detta vi ser en forskningslucka. Tidigare forskning konstaterar homogenitet både bland journaliststudenter och yrkesverksamma. Tidigare forskning visar även på konsekvenserna av bristande social mobilitet och tendentiös nyhetsrapportering. (Djerf-Pierre & Wiik 2012:191), (Ekberg, Finnäs och Wallentin m.fl. 2015:58) Men vi vill undersöka orsakerna bakom det som har resulterat i ovan nämnda konsekvenser. Det har aldrig tidigare forskats på gymnasieelever i syfte att få svar på vår forskningsfråga. Ungdomar som läser ett program på gymnasiet med inriktning journalistik är en grupp som befinner sig i det tidigaste skedet av en potentiell journalistisk karriär. Är denna elevgrupp homogen när det kommer till social klassbakgrund redan i detta stadiet? Om ja, vad kan spela in i vad som skapar homogenitet hos en studiegrupp i en så tidig ålder som 17-19 år? Och om gruppen inte visar sig vara homogen gällande social klassbakgrund, vad kan spela in i att vissa personer senare bestämmer sig för att lämna de journalistiska ambitionerna?

Vi är medvetna om att anledningarna till att man väljer att bli journalist eller inte kan vara många. Att exempelvis räkna med hur mediasamhället i stort ser ut anser vi vara av största vikt, att vem som helst har möjlighet att publicera sig på internet idag kan mycket väl vara något som spelar in i hur dagens unga ser på att eventuellt ge sig in i mediebranschen. Kan en anledning vara mediekulturen i sig? Ungdomar idag lever med medierna som en naturlig del av livet, "att utbilda sig till journalist" är inte samma sak idag som det var tidigare. Även rent praktiska faktorer såsom jobbmöjligheter eller lön är viktigt att ha en förståelse för i beräkningen. Sedan existerar frågan om en explikation till den homogena journalistkåren kan vara att de som *blir* verksamma journalister anpassar sig till (socialiseras in i) särskilda, liknande identitetsmönster, dvs exempelvis flyttar till samma områden, skaffar sig analoga fritidsaktiviteter eller tar till sig liknande politiska ståndpunkter. Vårt fokus ligger dock på att undersöka det eventuella sambandet mellan social och kulturell bakgrund och valet att satsa på en karriär som journalist.

6. Metod och tillvägagångssätt

Metoden för vår undersökning är kvalitativa, semistrukturerade djupintervjuer i fokusgrupper. Vi använder oss av ett intervjuschema där vi ställer samma frågor till vårt urval av intervjupersoner men tillåter fördjupning i frågor som väcker den enskilda fokusgruppens intresse och engagemang.

Att konstruera fokusgrupper istället för enskilda intervjuer bestämde vi definitivt efter att ha provat vårt frågeschema på två olika fokusgrupper med två deltagare i varje grupp. Dessa test genomförde vi för att undersöka om frågorna var fruktbara och funktionella när det kommer till vår frågeställning. Vi ville bekräfta att de kunde ge

svar på våra frågor och att de fungerade socialt, det vill säga inte var för närgångna eller opassande på något vis. Dessutom ville vi som sagt operationalisera dem i just en fokusgrupp och se hur denna konstellation fungerade för vårt syfte. Under dessa test bad vi även intervjupersonerna komma med åsikter angående frågornas hållbarhet och utifrån deras åsikter och svar på frågorna formulerade vi om dem till viss del för att generera svarsmöjligheter med högre reliabilitet. Frågorna är konstruerade så att de undersöker elevernas sociala klassbakgrund på en intrikat nivå. Vi är medvetna om att man skulle kunna ställa många fler frågor till intervjupersonerna men med en begränsad tid fick vi välja ett antal frågor som vi ansåg bäst skulle kunna generera respons till våra forskningsfrågor. Med hjälp av dem får vi en uppfattning av faktorer som visar på olika sätt att leva, de ger en inblick i intervjupersonernas erfarenheter och deras syn på journalistyrket, samt deras planer på att fortsätta eller att inte fortsätta på yrkesbanan.

Genom våra kvalitativa intervjuer hoppas vi kunna identifiera karaktärsdrag hos elevgruppen som studerar journalistik på gymnasienivå. Vi hoppas även kunna urskilja sådant som påverkar valet att vilja bli journalist, samt sådant som kan påverka valet att välja bort journalistyrket.

Intervjuerna är djuplodande och semistrukturerade vilket innebär öppna frågor som kan leda till ett mer dialogliknande samtal. Denna form av intervjuer gör det möjligt att utifrån liknande frågor variera samtalen efter vad som passar i de specifika situationerna. Som intervjuare bör man dock hålla struktur så att man genererar svar som är relevanta för undersökningen.

“...while interviews cannot be taken as a straightforward reflection of the level of the social, as opposed to individual interaction, there is a connection, an interdependency between the two levels that allows interviewing to provide access to the social world beyond the individual.” (Aull Davies 2008:109)

Intervjuer som dessa möjliggör även analys av språkbruket hos intervjupersonerna, något som vi kommer att lägga ett visst fokus på då detta kan säga något om elevernas språkliga kapital, som kan vara en påverkansfaktor i deras tankar kring journalistyrket. (Bourdieu 1991:111-126) Språket är också en källa till makt, här kommer vi att definiera det som kunskap som omsätts i makt. (Börjesson & Rehn 2009:46-47)

I undersökningen utgår vi ifrån ett etnografiskt förhållningssätt, där vårt agerande som forskare har en väsentlig inverkan, vilket medför att vi i betydande grad behöver reflektera kring vår egen påverkan i undersökningen. Charlotte Aull Davies skriver om hur forskare i etnografiska undersökningar ständigt bör ha med sig själv i bilden av fältet. (Aull Davies 2008) Hon menar dessutom att alla forskare, inom både sociala och naturvetenskapliga områden, på ett eller annat vis är sammanlänkade med de objekt de undersöker. Enligt den reflexiva etnografien är denna självreflektion nödvändig för att nå ett svar med så hög validitet som möjligt. Som intervjuare kan

det vara bra att ibland dela med sig av egna erfarenheter för att till exempel göra situationen mer avslappnad och inspirera intervjupersonen att svara med en större bredd, samtidigt är det nödvändigt att medvetandegöra sig angående hur detta kan influera svaren. Vid intervjuer är det alltid en utmaning att nå förståelse för individuella egenskaper, statusskillnader och dynamik mellan intervjupersonerna, det är dessutom av största vikt att försöka sätta sig in i hur jag som intervjuare uppfattas och hur det påverkar svaren. (Aull Davies 2008:113) Både den som intervjuar och den som blir intervjuad är i intervjusituationen varsin vital del i ett inlärnings skeende. Det vill säga att under intervjun sker en ackumulation i det att vad som sägs påverkar fortsättningen. I förlängningen blir intervjun därför ett "resultat av sig själv". (Karlsson & Petterson 2006:58) Resultatet analyseras som en illustration av hur social klassbakgrund kan hänga ihop med den rådande homogeniteten i journalistkåren.

Då vi i undersökningen tillämpar en kvalitativ metod där analysen bygger på endast ett fåtal djupare intervjuer är ambitionen inte att göra anspråk på direkta svar eller förklaringar utan snarare att visa på olika uppfattningar för att ge viss förståelse för och möjliggöra tolkning av homogeniteten bland journalister i Sverige. "Forskaren skall sträva efter att förstå världen som intervjupersonerna själva upplever den" är i *Metodpraktikan* en beskrivning av kvalitativ forskning med samtalsintervjuer som metod, dvs vi som forskare måste verkligen lyssna och ta in det vi får höra under intervjuerna på rätt sätt. Många faktorer ska räknas in, inte bara ordens betydelse. Ett dilemma blir i den här metoden att man som forskare på ett plan måste lita på vad intervjupersonerna säger, samtidigt som det i analysen krävs en vidare tolkning av materialet. Vi kan alltså inte enbart förlita oss på att intervjupersonerna i denna konstruerade situation säger den exakta "sanningen", samtidigt som vi inte får hitta på något eller dra några antagande om sådant vi inte fått uttalad information om. Genom att istället arbeta för att närma oss intervjupersonernas upplevelser så gott det går kan vi enbart tolka och reflektera kring informationen på ett sätt som sedan gör det möjligt för mottagaren att skapa sig en bild av hur verkligheten *kan* se ut inom det specifika fältet. (Esaiasson m.fl. 2007:291) Vi är medvetna om att vi inte kan dra några generaliserbara slutsatser utifrån vårt resultat och i vår undersökning vill vi nyansera den forskning som redan finns. Däremot kommer vi att i vår analys tillvarata mönster som kan urskiljas och som kan presentera vitala angelägenheter gällande intervjupersonernas tankar relaterat till den homogena journalistkåren och mediebranschen.

6.1 Urval och genomförande

Urvalet baseras på gymnasieelever som studerar sista året på ett medieprogram med inriktning journalistik. Urvalet utgörs av sistaårselever med tanke på att dessa under sina gymnasieår hunnit få en större förståelse för mediebranschen och journalistyrket. De står inför stundande yrkesval och har därför aktuella reflektioner kring ämnet och om framtiden. (Bjurström 2005) Vi började med att välja ut en skola mitt i Göteborg,

då vår förhoppning var att det på en central skola skulle kunna finnas elever från olika delar av staden och med olika bakgrunder och erfarenheter. Anledningen till vår önskan om en heterogenitet bland intervjupersonerna är att vi vill få med blandade erfarenheter för att få tillgång till en bred analys; ett alltför homogent urval skulle motverka syftet att undersöka varierande ståndpunkter. För att säkerställa ett heterogent urval när det kommer till olika former av erfarenheter och social klassbakgrund, och även för att bekräfta att vi skulle få tillräckligt många intervjupersoner till undersökningen konstruerade vi en kortfattad frågeenkät där vi ställde dessa frågor:

1. Är du intresserad av att delta i ett samtal om journalistik och journalistrollen?
  - 1.1. Ja
  - 1.2. Nej (Bortse från resten av frågorna)
2. Vad heter du?
3. Hur gammal är du?
4. I vilket område är du uppvuxen i?
5. Vad fick dig att välja journalistikriktningen?
6. Planerar du att läsa vidare på universitetet efter studenten?
  - 6.1. Ja
  - 6.2. Nej
  - 6.3. Vet inte
7. Hur viktigt är det för dig att bli karriärmässigt framgångsrik inom ditt yrke?
  - 7.1. Mycket viktigt
  - 7.2. Viktigt
  - 7.3. Inte så viktigt
  - 7.4. Inte viktigt alls
8. Vad har dina föräldrar/vårdnadshavare för sysselsättning?

Vi valde frågorna med tanke på att dessa möjliggör vägledning för oss i vilka förutsättningar och inställningar eleverna har till olika faktorer i livet, särskilt när det gäller framtidsplaner, synen på ekonomi och journalistyrket. Vi gjorde ett förberedande besök på gymnasieskolan då vi kortfattat presenterade undersökningen och lät eleverna svara på enkäterna. Vi klargjorde hur intervjuerna skulle gå till. I och med att enkäten börjar med frågan om de överhuvudtaget vill vara med i undersökningen kunde vi direkt efter insamling av enkäterna se att alla utom en var intresserade av att delta. Tio elever ville delta i undersökningen vilket var ett lagom antal för att kunna genomföra tre fokusgrupper med tre eller fyra deltagare i varje grupp. Läraren avsatte lektionstid då vi kunde genomföra fokusintervjuerna. Under våra intervjubesök på skolan var vi transparenta gentemot våra intervjudeltagare genom att berätta om syftet med forskningsprojektet och klargöra hur journalistbranschen är homogen ur flertalet aspekter. Det är av fullständig vikt att intervjupersonerna förstår vad det är för undersökning de deltar i, vilket gör det vitalt att klargöra så noga som möjligt vad det hela går ut på. Om någon säger nej till deltagande, även efter att intervjun är genomförd, kan vi som forskare inte göra annat

än att respektera detta. (Esaiasson m.fl. 2007:290) Det var därför enklare att förbereda inför våra intervjuer när vi från början visste hur många som ville vara med. Dock var det en av eleverna som sedan inte dök upp när vi skulle genomföra just den intervjun, men det bortfallet skulle inte påverka vårt resultat nämnvärt. Nio intervjudeltagare var ett tillräckligt antal, dessutom blev det därmed jämna grupper med tre elever i varje.

Vi genomförde tre fokusintervjuer där vardera tog ungefär en och en halv timme. Vi ansåg att den begränsade tiden vi hade till förfogande till viss del inskränkte på resultatet, vi hade till viss del önskat kunna fördjupa de olika områden som vi kom in på men då hade en förutsättning varit att vi kunnat ta längre pauser i intervjuerna vilket vi alltså inte hade tillräckligt med tid för. Att ha en begränsad tid för fokusintervjuer som dessa kan också ses som en fördel på det sättet att man verkligen tvingas fokusera på det mest väsentliga och begränsar möjligheterna så att man inte får ett material som är så stort att det blir svårt att hantera i bearbetningen.

I transkriberingen av intervjuerna är det av vikt att återge vad som sagts så precist som det är möjligt, detta för att vi i analysen ska komma närmare en sanningsenlig bild. Att sedan delvis använda intervjupersonernas egna ord i redovisningen genom att citera dem skapar en större förståelse för deras olika livsvärldar, som vid varje undersökning är svår att skildra eftersom vi alla upplever vår omvärld på olika vis (Rosengren 2010:7-12). Efter att vi transkriberat hela materialet intog vi ett induktivt förhållningssätt i vår planläggning, vi sökte efter mönster och antecknade sådant som kunde ha betydelse för vårt resultat.

6.2 Metodologiska dilemman och begränsningar

Vi som forskare kommer själva från medelklassbakgrunder likt den homogena journalistkår vilken vi genom vår undersökning ifrågasätter. Sofia är uppvuxen i en villa på Lidingö med en två år äldre bror. Hennes pappa är civilingenjör och mamma är grundskolelärare. Hennes föräldrar är fortfarande gifta och firade 30 år tillsammans i år, 2017. Under sommarloven kombinerades ledigheten på landstället på Marstrand med bilsemestrar i Europa. Under uppväxten har hon tillsammans med familjen bott i London och Madrid på grund av pappans jobb. Fritidsintressen har bestått främst av musik, sång och teater.

Lovis har vuxit upp i en villa på landsbygden utanför Norrköping tillsammans med två prästföräldrar, tre syskon och många husdjur. I hennes hem har estetisk kulturutövning alltid varit väldigt viktigt, alla i familjen spelar varsitt instrument och under uppväxten gick hon först i musikklass och sedan i teaterlinje på gymnasiet. Lovis har också hållit på med olika sporter genom åren, såsom orientering, simning, badminton, akrobatik och löpning. Under sommarloven har familjen rest till olika länder runtom hela världen och upplevelser av olika slag har präglat hennes uppväxt. Även andlighet och religion har funnits som ett naturligt inslag i hennes liv då båda föräldrarna jobbar i kyrkan. Hennes föräldrar firade också 30 år som gifta 2017.

Vi ser att det kan vara svårare för oss att, på grund av våra privilegierade bakgrunder, inneha samma känslomässiga förståelse och förankring i varför homogeniteten inom journalistkåren är en viktig demokratifråga. Vi har exempelvis inte själva erfarenheter av att ha blivit begränsade i vad vi kan bli och vad vi vill. Vi har vuxit upp i öppensinnade hem med stor frihet inför framtiden. Däremot har vi båda upplevt press i och med den valfrihet som funnits när det kommer till vad som är möjligt att göra med sitt liv, dessutom har vi en god förståelse för den tid i livet som våra intervjupersoner befinner sig i då vi själva upplevde denna period inte alltför längesedan.

Med en förståelse för vår egen bakgrund och dess direkta påverkan på oss som personer i och med vårt sätt att vara och agera, övervägde vi huruvida vi skulle exemplifiera vissa frågor genom att berätta om rådande normer i våra egna familjer. Forskning kring kvalitativ intervjumetod kan konstatera att svar som blir regisserade utifrån intervjuarens motiv genom att använda sig av specifika frågeformuleringar och visa en antydning till uppskattning eller bedömning gentemot intervjudeltagarnes svar kan verka förledande (Iversen 2013: 24). Detta försökte vi i största möjliga mån att undvika. Dock upplevde vi det som nödvändigt att kontextualisera vissa frågor och vi kan därmed ha påverkat svaren till att utformas i enlighet med frågeformuleringen. Till exempel gällande frågan om vilka samtalsämnen som är återkommande och frekventa när våra intervjudeltagare umgås med sina familjer. Vi valde att förtydliga och kontextualisera frågan genom att först besvara den utifrån oss själva. Detta var ett medvetet val grundat på erfarenheter från våra testintervjuer med de två tidigare konstruerade fokusgrupperna. Dessa testintervjudeltagare upplevde att det behövdes exempel för att få förståelse för vad frågan syftade till. Baserat på denna respons från båda fokusgrupperna upplever vi att det var ett väl underbyggt beslut att utforma frågan på följande vis, även om vi har förståelse för att det kan hämma intervjudeltagarnas spontana tankebanor. Nedan följer ett utdrag från transkriberingen där personliga exempel var en del av frågan till intervjudeltagarna:

Lovis: “Då kommer en lite flummig fråga kanske, men vi skulle vilja ha exempel på samtalsämnen som brukar komma upp hemma. Jag kan förstå att man pratar om lite allt möjligt hemma, men sånt som man, ah, till exempel hemma hos mig så pratar vi väldigt mycket om känslor och relationer och allt möjligt såhär, terapi, psykologi. Det är något som är ganska vanligt att prata om hemma hos oss.”

Sofia: “Och hemma hos mig så pratar vi ganska mycket politik. Mina föräldrar och min brorsa är väldigt intresserade av det. Så det blir mycket politiska diskussioner, mm, så det, det är ofta ett samtalsämne som kommer upp.”

En av våra intervjudeltagares svar på frågan blev följande:

“Och vi, min familj pratar mest, som din, asså vi pratar typ mycket känslor och relationer och så, men också väldigt mycket såhär om nyheter och vad som hänt och politik och sånt där.”

Vi kan konstatera att denne specifika intervjudeltagares svar blev färgat av hur frågan kontextualiserades, och begränsades på det sätt vi förutsåg i resonemanget ovan. Vi kunde dock inte se detta som ett genomgående mönster utan de flesta intervjudeltagare resonerade fritt utifrån frågan utan att binda svaren till ämnena politik eller psykologi.

6.3 Frågeschema

1. Ser du dig själv som journalist eller blivande journalist?
2. Vad definierar en journalist?
3. Hur bör en journalist vara och agera?
4. Vilka samhällsfunktioner bör medier utgöra? Exempelvis granska makten, informera allmänheten, förklara/undervisa allmänheten, underhålla, stimulera nya tankar hos allmänheten/väcka opinion etc.
5. Hur kommer det sig att ni valde att läsa journalistik? Vad tror ni har haft störst betydelse i valet att plugga journalistik?
6. När/hur upptäckte du att du kunde/ville berätta journalistiskt?
7. Hur känner du att dina förväntningar på att läsa journalistik motsvarar dina år på gymnasiet?
8. Berätta kort om din/era familjesituation/er och om er bakgrund. Uppväxtområde, syskon, grundskola, jobb.
  - 8.1. Vad arbetar era vårdnadshavare med?
  - 8.2. Vad gjorde/gör ni på er lediga tid?
  - 8.3. Vad brukar ni göra på era lov?
  - 8.4. Hur bor ni nu?
  - 8.5. Vilka fritidsintressen har du haft genom åren?
9. Ge exempel på samtalsämnen som brukat/brukar komma upp?
  - 9.1. Hur har ni pratat om samhället och politik hemma? Om ni inte brukar göra det, varför tror du att det är så?
10. Är det viktigt att göra karriär, och i så fall på vilket sätt?
11. Varför är det viktigt/inte viktigt att göra karriär?
12. Hur tänker ni kring ekonomi? Hur viktigt är pengar för er och era framtidsplaner?
13. Vilka sociala värderingar tycker du har präglat dig i din vardag? Vilka av dessa sociala värden har du fått med dig från din uppväxt?
14. Hur har du lärt dig att man ska ta sig igenom svårigheter i livet? Dvs när något har varit jobbigt i era liv, vilken respons har ni fått från vänner och familj?
15. Vilka orsaker tror ni finns till att svenska journalister är så lika varandra som de är?

16. Vad tror ni skulle behövas för att fler "olika" människor skulle vilja söka sig till journalistyrket?
17. Hur ser ni på framtiden? Vilka egenskaper tror ni är viktigast att ha för att göra ett bra jobb som journalist?
18. Hur svårt/enkelt tror ni att det är att få jobb efter utbildning?

7. Presentation av resultat

Resultatet av vår undersökning visar på tankar och åsikter som förekommer genomgående i flera av fokusgrupperna. Vi har valt att dela in presentationen i två huvudteman: "Synen på journalistrollen" och "Tankar om utbildning, prestationer och förväntningar från omgivningen". Utöver dessa har vi valt ett antal underkategorier, för att klargöra hur diskussionerna landat i varierande synsätt. Vi har även valt att redogöra för enskilda intervjupersoners citat då de presenterar någonting som antingen visar på en uppfattning som flertalet av eleverna delar eller som står för någonting större i den kontext det skildras. Alla namn som nämns i redovisningen av resultatet är fingerade.

7.1 Synen på journalistrollen

I alla tre fokusgrupper resonerar eleverna kring föreställningar och fördomar som de har om journalister. Bilden av en journalist, som de tillsammans hjälper oss att måla upp blir slutligen en social, öppen, ambitiös, målmedveten och intelligent person. En person som har vuxit upp i en trygg och stöttande miljö med god ekonomi, stort umgänge och toppbetyg i skolan. Deras uppfattningar om personen som kan bli journalist stämmer till stor del in på den bild som tidigare forskning av journalistkårens medlemmar konstaterat. Men eleverna vittnar även om omedvetenhet kring yrkesrollen och vad en journalist egentligen gör. I diskussionen om möjliga förklaringar till varför journalistkåren är homogen, säger tre elever att det kan handla om ett intresse inför yrket hos vissa samhällsgrupper. Ett intresse som de tror grundar sig i okunskapen kring vilka konkreta arbetsuppgifter yrkesrollen innefattar.

Två av intervjupersonerna resonerar kring vad de tror kan vara en av förklaringarna till varför journalister är homogena och nyanserar bilden av att kåren skulle vara uteslutande: "Jag tror egentligen inte att det handlar om att någon avstår från att bli journalist för att den tänker att den inte passar in typ, jag tror det handlar mer om att få intresset hos alla och 'det här är ett alternativ'. Många kanske inte ser det som ett alternativ." Hennes klasskamrat fyller i: "Så att alla har möjlighet att veta om att dom kan bli journalister och vad det innebär." En av intervjupersonerna, Amanda, berättar att hon ser journalistbranschen som uteslutande och tror att det finns specifika ramar som man som aspirerande journalist måste anpassa sitt tankesätt till. Hon uttrycker det såhär: "(...) Bertil, 44, han har jobbat på Aftonbladet i tjugo år, och så har vi nå 73-

årig riktigt fet, och han har sina åsikter och dom... och det är liksom hans tidning och dom måste bestämma över dom här anställda, så tänker jag att det måste vara. (...) och jag tror att våran generation har ett mycket mer liberalt tänkande (...).”

Amanda kommer från en familj där det är viktigt att må bra i sitt yrke snarare än att tjäna pengar och klättra på en karriärstege. Hon vet med sig att psykisk hälsa är något som man bör vårda och inte se som en självklarhet då Amanda erfarit depressioner och ångestbesvär under perioder av uppväxten, både hos sig själv och hos sin mamma. För Amanda är familjen essentiell och hon ser det som viktigare att göra karriär familjemässigt, med vilket menas att skaffa egen familj med man och barn. Hon säger att det finns viktigare aspekter kring inkomsten än att den ska vara hög. I linje med detta resonemang menar hon att hon inte ser frilansyrket som ett alternativ för sig själv: ”(...) det är viktigare för mig att hitta någonting som jag faktiskt tycker om att göra. Men samtidigt inte vara såhär ’dum’, asså genom att ba ’åh nu ska jag vara frilansare’, det är inget fel på det men jag vill ha en säker inkomst.” De otrygga anställningsvillkor som början av en journalistkarriär kan innebära, vilket åsyftas i Amandas syn på alternativet som frilansjournalist, benämns även av två intervjupersoner i en annan fokusgrupp. De upplever journalistbranschen som en arbetsmarknad med hög konkurrens, där det är svårt att etablera sig och erhålla en “stabil position”. Denna uppfattning skapar en osäkerhet hos bägge eleverna och de känner sig tveksamma inför att ge sig in i branschen. De har däremot en tro på att det går att bli journalist om man vill: “Om man verkligen är driven och bara “aa, men jag vill verkligen göra detta”, då tror jag inte att det skulle stoppa en så mycket” säger en av eleverna.

7.1.1 Självförtroendet är avgörande

I samtalet om vilka egenskaper man måste ha som journalist är vikten av bra självförtroende konstant återkommande i samtliga fokusintervjuer. Ella säger såhär: ”Asså... nu när jag började på gymnasiet så insåg jag liksom, det... jag passar inte för det tror jag. Eh... och jag har hittat mer intresse i såhär skapande, grafisk design och så, så jag skulle hellre hålla på med det nu. Det som krävs för att vara journalist tror jag inte passar mig.” Ella kommer från en familj där akademien och utbildning har stor betydelse i livet. Hon kände press från föräldrarna vid gymnasievalet, de ville att hon skulle välja en typiskt akademisk utbildning fastän hon hellre hade velat gå en estetisk linje. Familjen har andra åsikter än Ella i frågor om politik och religion och hon undviker att prata om dessa samtalsämnen för att motverka upprörd och hetsig stämning hemma. Däremot, berättar hon, har hon sagt till sin lillebror att det är helt okej att diskutera, hon vill inte att han ska tro att det är något fel med olika åsikter och inför honom understryker hon vikten av att få uttrycka sig.

Hennes tvivel på sin egen förmåga att bli journalist började redan i årskurs sju i grundskolan. Ella har under uppväxten fått positiv respons från sina lärare på texter som hon har skrivit, vilket fick henne att känna att hon var bra på att skriva. Hon

upplevde då att hon kunde hantera det hantverket och skapade ambitionerna att en dag arbeta som journalist. Hon tyckte mycket om att skriva och även att teckna. I och med att hon blev äldre växte uppfattningen att det fanns personer i hennes omgivning som var bättre och att hon inte orkade konkurrera med dem. Hon resonerade att det var bättre att låta dem få chansen att lyckas, hon skulle kliva åt sidan: ”asså såhär – om jag kämpar och någon annan inte gör det, men vi får samma resultat, så känner jag liksom... inte ja... liksom, jag är inte lika duktig.” I nuläget vill Ella rikta in sig på en karriär inom grafisk design men säger att journalistyrket fortfarande ligger på en andraplats. Hon tror att om hon inte hade tillägnat sig tvivel kring sin förmåga att skriva så hade hon velat bli journalist än idag.

I en av fokusgrupperna relaterar intervjudeltagarna självförtroende till social förmåga och menar att detta i sin tur är desto viktigare för att lyckas jobba som journalist. En av eleverna definierar social förmåga som att vara ”flexibel i sitt beteende” och ”veta hur man ska bete sig i vissa situationer”. Samtliga i fokusgruppen håller med och fortsätter resonemanget med att social förmåga kan driva en journalist till att ställa lite mer ”speciella frågor” till dennes intervjuperson och på så sätt producera en bra journalistisk produkt. Till skillnad från Ella som vi tolkar ser självförtroende som en egenskap som man antingen innehar eller inte, ser denna fokusgrupp egenskapen som en del av en utvecklingskurva som ständigt kan förbättras. En av eleverna menar dock att självförtroendet kan vara avgörande i huruvida man ens ger sig in på den journalistiska banan från första början: “(...) man har en bild av att journalister är asså jätteduktiga och då kanske man värdesätter sig själv sämre och då vågar man inte ta det steget att satsa på det för att man är osäker på om man själv är på den nivån.”

Utöver bristande självförtroende, menar fyra elever att journalistbranschen verkar kräva egenskaper som de inte innehar, eller att branschen utsätter en för ett arbetsklimat som de inte tror sig behärska. Intervjupersonen Cornelia berättar om en klassresa till en redaktion i Stockholm under andra året på gymnasiet: “(...) då fick jag ju höra massor om att vara journalist är jättestressigt, det finns inte alltid jobb och massa sånt, och det är massa sånt som har avskräckt mig lite. Det verkar väldigt, väldigt stressigt också och jag är inte jättestresstålig.” En annan elev replikerar och instämmer. Hon säger att hon egentligen inte haft några seriösa funderingar på att bli journalist men att intrycket av att yrket präglas av en så pass hög stressnivå får henne ännu mindre intresserad. Hon tror inte att hon skulle klara av det. Yrket beskrivs av två elever som ensamt och att de känner sig mer bekväma i att arbeta i grupp. De upplever att team-känsla återfinns mer i andra yrkesgrupper i mediebranschen och kan snarare se sig själva verksamma som exempelvis kommunikatörer inom marknadsföring i framtiden. Två elever beskriver yrket som farligt och att man som journalist drivs till att ”trotsa gränser”. En av eleverna menar att vissa möjligtvis avstår från att ge sig in på en journalistisk bana just på grund av rädslan för att behöva rapportera från oroliga platser där journalister riskerar att bli frihetsberövade: “Liksom det finns ju ganska många historier om journalister som har råkat illa ut.”

Goda familjeförhållanden identifieras som en förutsättning för att våga satsa på journalistyrket. En elev tror att föräldrar kan påverka genom att "pusha på i skolan" och engagera sig i att deras barn får bra betyg samt att föräldrarnas intressen i samhällsfrågor lägger grunden till barnens engagemang och kunskaper. En annan menar att umgänget spelar roll i huruvida man har ambitioner att ge sig in i en konkurrenskraftig bransch eller inte: "Men man kanske umgås med folk som inte har samma höga ambitioner typ och det är lite 'skiter i det'. Då finns det ju en risk att man själv tänker 'nä, jag kanske inte klarar det här.'"

7.1.2 Yttrandefrihet

En annan aspekt som lyfts fram är vetskapen om att man som individ och samhällsmedborgare har rätt att göra sin röst hörd i ett demokratiskt samhälle men att det inte är säkert att man har känslan eller viljan att använda denna rätt. "Ja det är intressant att man får liksom uttrycka sig som man vill, säga vad man vill. Man ska inte behöva vara rädd liksom" säger Ella. Gällande anledningar till varför man *inte* uttrycker sig offentligt via yttrandefriheten har eleverna olika förslag: "...det kanske är för att man känner att man kanske inte haft tillgång eller vad man ska säga till att gilla nyheter eller gilla politik eller känna väldigt kraftigt inför en specifik sak" kommenterar en av eleverna. "Från vad jag tror så är det typ att dom som kanske har tryggare bakgrund har mer att säga, dom är mer öppna, dom vill berätta mycket medan dom som inte kommer från trygga bakgrunder stänger inne sig själva mer" säger Maria som även anser att det allra viktigaste är fungerande lokal journalistik så att man får reda på saker som händer där man bor. Intervjupersonen Julia menar på något liknande: "Man kanske vågar chansa mer om man kommer från en såhär bättre ställd familj", en av de andra i gruppen fyller i: "Man känner typ stöttning".

I en av de andra fokusgrupperna är det en elev som tror att det mest handlar om normer som reproduceras när samma människor kommer till tals gång på gång, och att det är svårt att bryta det mönstret. Frida, som är med i samma fokusgrupp påpekar att hon även tror att det är när man är normbrytande och vågar säga vad man tycker som man överhuvudtaget får komma till tals i media. Frida säger också såhär: "Det jag tänker om uppväxten är att, asså att man blivit uppväxt med att man får säga vad man tänker, man får säga vad man tycker, pengar är inte allt för då kanske man skulle gått igenom nåt mer ekonomiskt eller eh, inom handel, att man skulle plugga till det. Utan såhär att man blivit uppväxt med frihet och att man får välja och tänka och tycka och prata. Diskutera. Det tror jag är nummer ett."

7.1.3 Journalister, och *riktiga* journalister

När två av fokusgrupperna diskuterar vilka egenskaper en journalist bör inneha, kommer samtliga sex elever fram till att det som definierar en journalist är att den bör vara objektiv. Ordvalet "objektiv" nämns flertalet gånger i dessa två av tre

fokusgrupper, helt oberoende av varandra. Eleverna tycker att materialet journalister publicerar ska vara objektivt, det vill säga inte präglas av egna åsikter, utan redogöra för nyhetshändelser på ett sakligt vis. Samtidigt tycker två elever att en bra journalist är en person som sticker ut och skriver på ett eget sätt, en av dem säger: "Jag tycker att man typ borde hitta sin plats inom journalistiken. Typ kolla på sitt sätt att skriva och sen kanske på något sätt hitta sin del inom yrket." Dessa elever har en tudelad bild i frågan vad en journalist *är* och vad en journalist *bör* vara. Två intervjupersoner i samma fokusintervju utvecklar resonemanget genom att belysa huruvida en journalist har möjligheten att vara personlig eller sticka ut just på grund av att objektivitet möjligtvis motverkar detta. En av eleverna väljer att uttrycka det såhär: "Asså det känns ju typ som att det är roligare för oss att läsa om något inte är så objektivt för det är oftast mer intressant, men samtidigt så får det inte bli liksom såhär för tydligt vad den som skriver säger... asså dennes åsikter liksom... asså aa jag vet inte."

I fokusgruppen som resonerar såhär kring objektivitetens begränsningar leder samtalet in på medieprofiler och så kallade "influencers". Framförallt två av eleverna, Moa och Julia, konsumerar mycket medier som publiceras på youtubekanaler, bloggar och instagramkonton som drivs av *influencers*. (Bexell, Wikström 2017:28-32) Influencers är privatpersoner som publicerar sig själva på nätet med sig själva som avsändare, oftast på olika plattformar där antingen text- och bildmaterial eller video står i fokus. Deras plattformar tillåter kommentarsfält där målet är att få så många till antalet engagerade följare som möjligt till samtliga ovan nämnda plattformar. I betalda samarbeten mellan företag och influencers skrivs texter eller filmas klipp för att sälja produkter eller sprida ett visst budskap vidare till dessa influencers följarskaror. Denna typ av medieproduktion kallas för "influencer marketing" och är en del av marknadsförings- och PR-branschen. (Bexell, Wikström 2017:28-32) De influencers som Moa och Julia väljer att namnge för att exemplifiera sitt intresse är Therese Lindgren och Andrea Hedenstedt. Therese Lindgren driver en av Sveriges största kanaler på Youtube med knappt 600 000 prenumeranter. Andrea Hedenstedt hade för ett år sedan uppnått 35 000 unika besökare i veckan på sin blogg (Huldt 2016).

Både Moa och Julia ser influencers som journalister: "Men det är väl skillnad typ om såhär en mediaprofil eller influencer tar ställning till någonting och har sitt egna sätt att skriva, för dom är väl journalister på ett sätt (...)", "asså jag tänker att det är dom (influencers) som kan sätta sin egen prägel och just, dom *riktiga* journalisterna eller vad man ska säga, som är mer objektiva och ger en mer allmän bild av allting. Men dom andra (influencers) kan ha lättare att säga sin åsikt utan att det blir fel liksom." Moa och Julia menar att influencers är journalister eftersom de tar ställning och uttrycker sin åsikt i olika frågor och därmed påverkar sin publik. Dock säger de i diskussionen om hur en journalist bör vara att de ska vara objektiva och inte låta texter färgas av personliga åsikter. Detta tyder på att ordet journalist för våra intervjupersoner är ett vagt begrepp som är svårt för dem att definiera och med säkerhet tilldela underkategorier.

7.1.4 Journalistyrkets status

Vad som vidare påvisar den flytande definitionen av yrket "journalist" är när eleverna refererar till journalister och journalistik, då formulerar de sig på ett sätt som gör det tydligt att de ser på journalistbranschen och övriga mediebranschen som två från varandra skilda fack. En av intervjudeltagarna kallar journalistik för "uråldrigt" och menar att hon är mer intresserad av de nya jobben som skapats inom webbkommunikation och sociala medier. Under en av fokusintervjuerna blir distinktionen mellan "gammelmedia" och ny media extra tydlig. En av intervjudeltagarna uttrycker sig såhär: "Men asså jag tänker ju, eller, associerar journalistik till journalist, och asså det är ju inte journalist jag känner att jag vill bli. Typ artikelskrivare eller... så. Utan det är la mer i så fall författare (...). Så det är väl typ mer media än journalistik tror jag." De andra två eleverna i fokusgruppen bygger på distinktionen genom att säga att "media, och sociala medier, och masskommunikation överhuvudtaget är aktuellt just nu" och att "media växer hela tiden och det känns lite som framtidens jobb" samtidigt som de menar att intresset för just *journalistik* är litet hos dem.

En av de andra intervjudeltagarna, Frida, sammankopplar journalistik med stillasittande och studier: "(...) jag ser lite på journalistik som högskola, universitet passar inte riktigt mig, jag vill liksom göra saker istället för att sitta bakom en bok (...)". Frida får efterföljande fråga av en klasskamrat: "Men man måste inte vara utbildad journalist för att kunna vara det eller? Det är väl bara en fördel." Denna fråga är representativ för hur intervjudeltagarna ser på värdet av att ha en utbildning i journalistik från ett universitet eller en högskola. De anser att utbildning inte spelar någon roll i huruvida man kan kalla sig för journalist eller inte. Eleven Ella säger följande: "(...) du kan gå på en skola för journalistik men när du kommer till en tidning så kommer liksom de på tidningen att fråga 'vart har du jobbat, vad är dina erfarenheter?', de kommer ju liksom inte fråga, liksom inte fråga vart du pluggat (...)".

En av eleverna, Cornelia, uttrycker sig på ett sätt som visar hennes uppfattning om yrkets status: "Asså det är ju inte så liksom, det känns ju inte som att en journalist är lika högt positionerad som läkare liksom. Vem som helst kan bli journalist." Hon är den enda av intervjudeltagarna som ger uttryck åt journalistyrket som lägre stående ur ett klassperspektiv. Åsikten bygger emellertid grund till antagandet att det troligtvis finns fler människor som delar samma åsikt, trots att ingen annan av deltagarna i denna undersöknings fokusgrupper uttrycker sig värderande kring yrket på samma sätt. Cornelia kommer från en familj bestående av mamma, pappa, en äldre syster och en yngre bror. Systemen studerar sista året på ett kandidatprogram i "International Business and Politics". Föräldrarna arbetar på samma företag där pappan är butikschef och mamman ansvarig för internationell handel. Föräldrarna äger en lägenhet i Spanien där familjen brukar semestra under sommarledigheten. Cornelia är van vid att flyga utomlands varje sommar och spendera vinterloven i skidorten Sälen.

Utbildning är ett centralt samtalsämne i familjen och Cornelia vill gärna studera på universitet direkt efter studenten, förutsatt att hon kommit fram till en passande utbildning. Utbildning är viktigt för Cornelia och någonting som hon funderar mycket över och diskuterar med sin omgivning. Hon känner sig stressad över att inte ha kommit på vad hon vill utbilda sig till än och hoppas på att komma till dessa insikter inom en snar framtid.

7.2 Tankar om utbildning och förväntningar från omgivningen

I vår undersökning framgår att elevernas tankar kring framtiden präglas av många olika faktorer, såsom arbetsmarknaden, rådande samhällsnormer kring karriär och ekonomi, närståendes åsikter, intressen och drömmar. De flesta av eleverna tycker att man bör välja ett yrke där man får hålla på med sådant man tycker är roligt. Samtliga intervjupersoner tycker att det på ett eller annat vis är viktigt med utbildning, att lyckas inom sitt yrke och att tjäna tillräckligt med pengar så att man inte behöver oroa sig för sin ekonomi. Nästan alla vet att de vill fortsätta studera, men endast ett fåtal personer vet *vad* de vill utbilda sig till. Bland eleverna finns en tydlig skillnad i huruvida man har som ambition att fortsätta plugga på yrkeshögskola eller på universitet. Föreställningen att man till skillnad från att utbilda sig på universitetet "blir någonting" på yrkeshögskola delas av flera av intervjupersonerna. De ser på universitet som något ganska abstrakt, och har även bilden av att det mest skulle innebära att sitta och läsa. Värderingen att det är viktigt med en ordentlig utbildning är dock någonting som följt de flesta av eleverna under uppväxten.

7.2.1 Valet av gymnasieprogram

En gemensam nämnare *innan* valet av inriktningen textkommunikation på medieprogrammet var för de flesta av de undersökta eleverna ett stort intresse för skrivande. Flera av intervjupersonerna berättar att de alltid tyckt att det varit roligt att skriva och uttrycka sig genom berättande eller debatt. Två av eleverna är inne på att kanske bli författare i framtiden. Inriktningen textkommunikation valdes inför det tredje året på gymnasiet och anledningarna till att intervjupersonerna valde att gå just medieprogrammet är flera. Några uttrycker att de knappt förstod vad utbildningen skulle innebära, en elev visste inte ens att det var just denna inriktning han valde. Han bestämde sig för programmet eftersom hans kompis gick på skolan och rekommenderade den. Några av de andra säger att de inte visste så mycket om skolan men att de valde inriktningen för att de tyckte att mediebranschen kändes spännande.

Några få av intervjupersonerna valde hela programmet just på grund av sitt intresse för skrivande. Eleven Frida berättar att hon under gymnasietiden tröttnat helt på att skriva, hon har kommit på att "hennes" medium snarare är tal, särskilt skrift i sociala medier ogillar hon eftersom hon aldrig kan uttrycka sig fullständigt inför mottagaren på samma vis som hon kan muntligt. Hon vill helst debattera och diskutera och det var intresset för omvärlden och hennes steg att bli vegan som fick henne att välja medieprogrammet: "(...) jag älskar att kolla på samhällsdokumentärer och fördjupa

mig i saker så det är därför jag har valt denna linjen, att man får verkligen prata om samhällsproblem och skriva och sådär.” Majoriteten av eleverna har gemensamt att de pratar mycket politik och nyheter hemma, samhällsintresset är hos flera stort vilket även påverkat deras val av gymnasieprogram. Flera berättar att de haft stöd för sitt val hemifrån och att deras föräldrar är intresserade av vad de gör i skolan även om ingen har föräldrar som jobbar inom media.

7.2.2 Ekonomi

Eleven Amanda uttrycker: “ Nä men jag får väl gifta mig med Donald Trump om jag ska bo i en sån villa känner jag”, när frågor kring ekonomi och framtida boende kommer på tal. Senare glider samtalet in på olika familjers resvanor, Amanda kommenterar då att hon inte varit särskilt mycket utomlands under sin barndom, varför hon gärna vill upptäcka världen när hon tagit studenten istället. Frida replikerar på detta med att hon redan varit utomlands så mycket att det inte känns lika intressant längre. Amanda svarar skämtsamt att det låter “fett” och att det är “kul när det går bra för andra”. När det kommer till boendevisioner säger hon att hon inte tror att hon kommer att ha råd med ett dyrt, centralt boende. Även eleven Ella förklarar att man inte kan ha för stora förhoppningar, även om hon tycker att det är bra att ha tydliga mål i livet och att ekonomisk styrka ger fler möjligheter. I motsats till Amanda och Ella är Fridas förhoppningar att skaffa sig ett stort hus på landet där hon kan ta hand om många djur. Hos henne finns en stark tro på att hon kommer att ha den möjligheten i framtiden, samtidigt som hon säger att frihet är viktigt för henne. Hon är rädd att det i arbetslivet kan bli alldeles för mycket att göra för att till exempel hinna resa eller ägna sig åt fritidsaktiviteter.

Också flera av de andra eleverna berättar om hur de för det mesta åkt någonstans utomlands någon gång per år och flera har även sommarstugor som de brukat vara i varje sommar. Två av eleverna åker mest till sina ursprungsländer på loven. Några av de andra har mest varit på läger under sina lov. Några elever menar att de i framtiden gärna vill tjäna bra med pengar för att kunna resa och uppleva saker, andra vill mest tjäna tillräckligt med pengar för att slippa oroa sig för ekonomin. Eleven Maria berättar att hennes föräldrar alltid pratat om hur essentiellt det är att skaffa sig ett jobb och en stadig inkomst innan man skaffar familj, för dem är det viktigt att ta ett steg i taget.

7.2.3 Karriär

Merparten av eleverna i undersökningen anser att det är viktigt att göra framsteg på olika plan i den bransch de i framtiden väljer. Flera ägnar sig åt extraarbete eller har jobbat under somrarna. En av eleverna uttrycker “asså det är inte så härligt CV jag har...”, även flera andra nämner att de inte jobbar extra och därav är lata eller oerfarna, medan de som har eller har haft ett extrajobb uttrycker en viss stolthet över

detta. En av eleverna har ett kontinuerligt krönikeuppdrag för en tidning, hon tror dock inte att hon kommer att fortsätta läsa till journalist därför att hon tycker att branschen verkar otrygg. En elev arbetar ibland på en städfirma, hon säger: "(...) det är väldigt enformigt och jag känner ju att när man får såna extrajobb det är ju då man känner sig viktig eller man känner att nu går jag framåt eller så... det är la viktigt att utvecklas i sin, vahettere, inom sitt jobb eller sin karriär, att komma högre upp eller att liksom komma framåt i alla fall".

Eleven Amanda förklarar att hemma har hon alltid fått höra att hon "inte är vad hon gör", hon känner även en frihet i vetskapen att hon kan byta yrkesbana baserat på att hennes mamma gjorde det sent i livet. Amanda berättar också att hon med tanke på att hennes föräldrar aldrig haft särskilt gott om pengar, tidigare varit fokuserad på att skaffa sig en utbildning som kunde leda till en bra lön. Men efter att ha mått dåligt på grund av sina höga ambitioner sänkte hon kraven på sig själv och bestämde sig för att satsa på ett arbete som hon istället verkligen trivs med. Julia säger: "...asså vissa jobb är ändå svårare att komma in i den branschen och då är det kul att man verkligen känner att man trivs där man är och såhär känner att man hör hemma där typ. Flera av de andra eleverna uttrycker att de gärna vill ha en ekonomisk trygghet i framtiden, men att tryggheten i att ha hittat "rätt" arbete är lika viktig. "Asså jag ser på karriär som såhär att du har en säker plats, att du vet att det här ska jag hålla på med och att du känner dig säker" säger Ella som också menar att det för henne är viktigt att göra bra saker mot andra människor i sitt yrke: "du är liksom framgångsrik om du påverkar människor på ett gott sätt, om jag inte påverkar någon så känner jag bara: varför gör jag det här?". Några av de andra eleverna uttrycker liknande tankar om att de vill göra något "meningsfullt" i sitt yrke, såsom att ta hand om utsatta djur eller i uppdrag som specialpedagog för barn.

Tre av intervjupersonerna är mer säkra på vad de vill fortsätta studera efter gymnasiet, medan de andra har spridda yrkesalternativ som de velar mellan. Eleven Julia berättar att hon i framtiden kan tänka sig att antingen hålla på med reklam och marknadsföring eller bli åklagare. Kompisen Moa har samma alternativ för framtiden. Ett flertal av intervjupersonerna har hållit på mycket med olika sporter och tränar på sin lediga tid, särskilt för eleven Oskar är sport det starkaste intresset och han är även intresserad av att kanske utbilda sig till sportjournalist i framtiden. Han är en av få som känner att han skulle kunna tänka sig att bli journalist överhuvudtaget. Hans första plan är dock att börja jobba efter studenten, för att se om det är något han vill hålla på med. Om han inte gillar det vill han börja plugga istället.

Flera av intervjupersonerna berättar att de hemma pratar mycket om utbildning och vilken vidareutbildning de ska välja, några uttrycker även att de upplever press från sina föräldrar, flera av eleverna antyder uppfattningen att man vid studenten egentligen bör ha valt vad man vill jobba med i framtiden. Eleven Maria säger: "... min mamma är typ orolig och säger *borde du inte välja någonting?* typ." Samtidigt vill hon gärna ha hjälp att välja och få tips på saker man kan jobba med. "... mina

föräldrar vill ju bara att jag ska hitta något som jag blir glad av att göra och att jag inte ska tänka på pengar eller nåt sånt där. Dom gör ju allt för att hjälpa mig lyckas liksom”. Eleven Cornelia beskriver en känsla av splittring, hur valet kompliceras av att det finns så mycket hon skulle vilja prova. I denna fokusgrupp är två av eleverna eniga om att de inte vill utbilda sig till samma yrken som föräldrarna.

7.2.4 Prestation och svårigheter

Eleven Ella uttrycker: “Jag har väl också fått med mig att skolan är viktig, men till en extrem punkt liksom. Men att vänner och såhär, det kan komma senare, det viktigaste är att få en utbildning, men det, det funkar inte, liksom. Det har blivit lite för mycket”. I en fokusgrupp leder samtalen in på psykisk ohälsa, det blir tydligt att utbildning, prestationer och förväntningar från omvärlden för vissa av eleverna är nära förknippat med dåligt mående. Hos flera av intervjupersonerna finns en stark oro för stress, vilket också hänger samman med förståelsen av att de inte skulle klara journalistyrket då de uppfattar det som just stressigt.

Amanda och Frida uttrycker att de haft mycket problem med ångest och depression, även att andra i deras familjer har haft olika problem med sitt mående. De menar att de blivit stöttade av sina föräldrar, de har blivit förstådda i perioder då de mått dåligt och inte blivit forcerade att utföra mer än de klarat av. Ella beskriver hur det i hennes familj varit på ett annat sätt: “Jag... tror inte mina föräldrar tar psykiska sjukdomar på allvar, det är liksom såhär en devis att “det finns folk som har det värre” liksom. Mina föräldrar har liksom flytt från krig så... dom kan inte såhär, dom kan kanske inte relatera till någon som mår såhär dåligt av att gå i skolan liksom”. Ella är den i fokusgruppen som uttryckligen tvivlar mest på sin egen förmåga. Frida berättar att hon varit i det läget att hon på grund av depression inte trott på sig själv när det kom till att prestera på olika sätt, men att hon tillsammans med närstående medmänniskor lyckats “bygga upp sig själv” och tron på sig själv på nytt. Oskar berättar om hur de hemma hos honom inte pratar om känslor särskilt mycket. “...jag kände att jag ville hålla det för mig själv. Det blir bara jobbigare om jag pratar om det. Eller så är det med allting, för mig då. Så det är bara att hålla det för mig själv så blir det bättre sen. (...) Men det tar ju lite tid” berättar han om hur han hanterade sorgen efter ett dödsfall inom familjen. Flera av eleverna uttrycker att deras föräldrar alltid stöttar dem i svårigheter, några genom att prata om känslorna och det som är jobbigt, andra genom att säga att det kommer att ordna sig. “Jag tycker att det är viktigt att familj o vänner är där för en. Men sen har jag också lärt mig att stå ut, det blir bättre sen. Liksom det blir alltid enklare” säger Cornelia som också menar att hon är en väldigt självständig person.

8. Analys

Med hjälp av Bourdieus teorier om habitus, kapital, klass och utbildning analyserar vi vårt resultat utifrån ett induktivt förhållningssätt; vår framställan har genomgått en bearbetning där vi hittat mönster och indikatorer som skapar ett urval av aspekter som är intressanta i bemötandet av våra forskningsfrågor. Förståelsen av habitus och olika former av kapital analyseras med fokus på social klassbakgrund och erfarenheter eleverna fått med sig under skoltiden, med detta sagt är begreppens innehåll inte begränsade till att omfatta enbart dessa områden, en persons habitus och kapital är emellertid ständigt skiftande och nyanserade som resultat av alla faktorer i dennes liv. Begreppet kapital står många gånger även i direkt symbios med makt, då det i relation till andra former av- och/eller andra människors kapital genererar statuskillnader.

8.1 Språket

Språket är en viktig nyckel in till förståelsen av en människa, vilket gör att vi i vår tolkning av resultatet lägger vikt vid att analysera hur våra intervjupersoner uttrycker sig och även vad de själva har för bild av sin språkliga förmåga. Det *språkliga kapitalets* skillnader kan urskiljas i elevernas varierande sätt att uttrycka sig muntligt under fokusintervjuerna. Dessa variationer har grund i flera olika faktorer och är en vital del av en människas habitus:

“Och språket är inte bara ett instrument för kommunikation. Det tillhandahåller också, tillsammans med en rikare eller fattigare vokabulär, ett mer eller mindre komplext kategorisystem, så att förmågan att avkoda och hantera komplexa strukturer av logisk eller estetisk art delvis beror av komplexiteten hos det språk som har förmedlats av familjen”. (Bourdieu & Passeron 2008:120-121)

Med hjälp av intervjuerna får vi enbart en bild av hur eleverna uttrycker sig muntligt, vilket gör det svårare att få en sanningsenlig bild av deras fullständiga språkförmåga, men den uppfattning vi får ger oss ändå möjlighet till tolkning av deras språkliga erfarenhet som de fått med sig under hela livet. Den utgör en del av, och säger mycket om en människas habitus.

Utifrån en tolkning av det *språkliga kapitalet* kan vi urskilja variationer i hur eleverna uttrycker sig under intervjuerna. Flera av dem som kommer från en hemmiljö där samtalsklimatet är öppet för att prata om känslor och som erbjuder stor valfrihet när det kommer till framtidsplaner uppvisar i intervjuerna en verbal förmåga som gör det lätt för mottagaren att förstå och de uttrycker sig omfattande i sina svar. Vissa elever är frispråkiga och öppna kring psykisk ohälsa och om känslor av osäkerhet inför framtiden. Andra i fokusgrupperna är mer fåordiga och slutna i sina uttryck under intervjuerna. Hur eleverna pratar i den här situationen och i just den här konstellationen behöver dock inte säga något om hur de pratar i andra situationer, deras språkliga kapital, såsom är gemensamt för alla former av kapital, skiftar

nämligen mellan olika situationer och tidpunkter, de är fullständigt beroende av sin kontext. (Bourdieu 1991:111-126)

Någonting som flera av intervjupersonerna har gemensamt är att de har självförtroende i vetenskapen om att de är duktiga på att skriva. De har fått detta bekräftat från flera håll i sin omgivning, och de är överens om att bekräftelse är viktigt för att tro på sin förmåga, något som kan kopplas till hur man framförallt i skolan behöver bli talad till på ett språk som gör att man skapar ett språkligt självförtroende och för detta behöver pedagogerna i skolan använda elevernas sociokulturella språk. (Bourdieu 1991:123-126) Bourdieu talar om det "legitima språket", dvs det som är dominerande inom olika sammanhang och som är det människor socialt anpassar sig efter därför att det alltid kommer anses vara det mest korrekta. Han pekar dock på hur detta gör att man i skolan ofta lär eleverna ett språk som de inte helt kan förena med verkligheten:

"(...) jag tror att det legitima språket i skolsystemet är förknippat med ett visst förhållningssätt till texten som förnekar (i termens psykoanalytiska betydelse) relationen till den sociala verklighet texten talar om. Om texterna läses av människor som läser dem på ett sätt som gör att de inte läser dem, beror det till stor del på att människor är formade till att tala ett språk som man talar för att säga att man inte säger vad man säger." (Bourdieu 1991:126)

Tiden som eleverna tillbringar i skolan är en betydande kvantitet av deras liv och enligt Bourdieu är kapaciteten att lära sig och att utveckla språket genom pedagogik helt avhängigt de språkliga pedagogiska former som bringats eleven genom livet. Det sker alltså en form av ackumulation; en persons habitus har präglats av vissa pedagogiska mönster som gör att denne uppfattar ny pedagogik på ett visst sätt och denna konstellation skapar personens sätt att ta till sig och använda språket. (Bourdieu & Passeron 2008:119-120) Hur språket utvecklas hos en elev är alltså avhängigt hur omgivningen uppfattas utifrån dennes habitus, en blandning av alla språkliga influenser som eleven utsätts för skapar och förändrar ständigt dennes språk.

Med blicken på våra intervjupersoner kan vi konstatera att några av dem verkligen fått med sig ett förtroende till sin egen verbala förmåga, de tror på att deras sätt att uttrycka sig är tillräckligt för att både klara av den nuvarande utbildningen, för fortsatta studier och för vissa räcker detta förtroende även till för att tro på en möjlig karriär som journalist. Angående hur man skulle reagera på kritik är det en av eleverna som säger: "Positiv feedback är det som gör att jag kommit till den punkten att jag kan säga emot om nån säger att det här är skit, då kan jag säga att, alltså argumentera helt enkelt, debattera, vad är det du tycker är skit, hur kan du tycka såhär?" Några av eleverna uttrycker däremot att de inte tror att de är tillräckligt "bra" för att ge sig in i en bransch där språket är av avgörande betydelse: "...jag hade nog, om jag inte hade blivit sämre liksom, eller ah sämre, ansett mig själv som sämre, så hade jag nog inte blivit mer intresserad av såhär grafiskt, och då hade jag nog haft

journalistik, såhär först. Och hade fortsatt med det”. Här kan vi se att det som Bourdieu kallar det legitima språket sätter upp hinder för dessa ungdomars tilltro till att de skulle kunna arbeta verbalt på det sätt som journalistyrket kräver. Här finns en föreställning om att färdigheten är någonting man antingen är “bra” eller “dålig” på, inte att det är något som kan utvecklas eller förbättras.

För våra intervjupersoner är läraren i ämnet textkommunikation en viktig del i deras skriftliga utveckling och flera av eleverna säger att de tycker om dessa lektioner särskilt tack vare henne. Berömmet gentemot läraren kan kopplas till att de även anser sig väldigt nöjda med utbildningen och att de fått sina förväntningar tillgodosedda. Flera av eleverna tycker alltså om att skriva och en majoritet anser sig vara duktiga på det. Ändå menar de flesta av dem att de förmodligen inte kommer att fortsätta studera till journalister, denna information gör det möjligt för oss att tolka det som att det bland dessa ungdomar främst är andra saker som spelar in i deras resonemang gällande yrkesval. En god språklig förmåga tror intervjupersonerna kan ha stor betydelse i om man kan “lyckas” bli journalist, för dem är det dock inte avgörande med ett skrivarintresse eller en bekräftad verbal talang när det kommer till valet att bli journalist eller ej.

8.2 Vad är möjligt?

De flesta av eleverna anser att man bör välja ett yrke där man får hålla på med sådant man tycker är roligt. Samtliga intervjupersoner tycker att det på ett eller annat vis är viktigt med utbildning, att lyckas inom sitt yrke och att tjäna tillräckligt med pengar så att man inte behöver oroa sig för sin ekonomi. Nästan alla vet att de vill fortsätta studera, men endast ett fåtal personer vet *vad* de vill utbilda sig till. Bland eleverna finns en tydlig skillnad i huruvida man har som ambition att fortsätta plugga på yrkeshögskola eller på universitet eller högskola. Föreställningen att man till skillnad från att utbilda sig på universitet eller högskola “blir någonting” på yrkeshögskola delas av flera intervjupersoner. De ser på akademiska studier som något abstrakt, och har även bilden av att det mest skulle innebära att sitta och läsa. Värderingen att det är viktigt med en ordentlig utbildning är dock någonting som följt de flesta av eleverna under uppväxten.

Under samtalen framgår en dubbelhet som går parallellt med vad som avspeglas i det eleverna har fått höra är viktigt från sina föräldrar. Flera av intervjupersonerna förnekar till viss del att pengar spelar stor roll för dem, att det viktigaste är att kunna utvecklas i sin yrkesroll och i sig själv, att inte “stanna upp” i livet. Samtidigt vill de, om det är möjligt, tjäna bra med pengar och göra karriär. Detta kan kopplas till hur många av eleverna från sin uppväxt fått med sig att det viktigaste är att göra något som man tycker är roligt, på samma gång är det essentiellt med en utbildning och att tjäna tillräckligt med pengar för att klara sig. Man uppmuntras till att följa sitt hjärta men ska fortfarande inkludera en ordentlig utbildning som leder till försörjning.

Olika intressen, viljor, normer och deras egna habitus sliter intervjupersonerna mellan sig i kampen om vad man ska ägna sitt liv åt i framtiden. Dessa dribblingar utförs av varierande aktörer och det hela kan liknas vid en maktkamp i en samhällskontext där annat än ekonomi och överlevnad tas med i beräkningen för hur ett gott liv bör se ut. De olika aktörerna värnar om sina fördelar och genom att distribuera sina intressen till intervjupersonerna finns hopp om att de ska ta sitt förnuft till fånga och välja det mest passande. Olika lärosäten erbjuder utbildningar av alla dess slag, företag återoppar karriärmöjligheter och förmåner, myndigheter pekar på vad som är det smartaste valet för samhällsbygget, familj och vänner erbjuder vägledning och inte minst har intervjupersonerna sina egna habitus med allt de innehåller att lyssna till. (Gripsrud 2011:38-41) En av eleverna, Cornelia, vittnar om att det finns en föreställning om att journalistyrket inte har tillräckligt hög status som profession. I hennes familj är utbildning viktigt, vilket speglas i hennes äldre systers sysselsättning samt i stressen över att inte veta vad hon ska göra efter studenten. Cornelias värdering av journalistyrket är ett resultat av hennes kulturella kapital, i vilket hon fått med sig en förståelse för hur akademisk utbildning hänger ihop med att lyckas och "leva komfortabelt".

Foucault pekar på hur man som individ hamnar i maktens bojar på det viset att det han kallar "kunskapsregimerna", dvs olika former av social legitimitet för kunskap och dess tillblivelse i samhället (tex processen att psykologi utvecklades till en vetenskap och accepterades för att därefter börja tillämpas på människor), får oss att tänka att "det är såhär det ska vara". Foucault menar alltså att vi människor har lärt oss att kontrollera oss själva och att vi behöver förstå hur dessa kunskapsregimer uppstått för att kunna se kritiskt på ett problem och utifrån det ta beslut i sitt eget handlande på ett sätt som inte enbart följer normerna som uppstått i samklang med olika former av makt. (Börjesson & Rehn 2009:46-47) Elevernas beslut inför framtiden blir enligt Foucaults tes ett mycket svårnavigerat projekt som kräver stor energi från individen, skapar förvirring och psykisk ohälsa då man inte vet vilken information man ska handla utifrån. Flera av eleverna vittnar om stark press från sin omgivning, där prestationsångesten är framträdande och visionerna ouppnåeliga. Samtidigt finns det en stark medvetenhet kring utmattning och två av eleverna pratar om att de inte tycker det är värt att riskera sin hälsa för ett yrke som man inte ens vet om man kommer att trivas med. Det sker en konflikt mellan deras habitus, förtroende till sina olika kapital och förväntningar från omgivningen.

Flera av eleverna visar i sina svar på en tydlig medvetenhet om sina olika förutsättningar beroende på social klassbakgrund. Ett exempel är när eleven Amanda kommenterar sin klasskompis många resor under uppväxten, någonting hon själv inte kan identifiera sig med. Det finns en viss koppling mellan intervjupersonernas ekonomiska bakgrund och deras inställning till karriär och vad som är möjligt att åstadkomma under sitt yrkesliv. Av de elever som uttrycker att de upplever en mindre ekonomisk styrka i förhållande till sin hemmiljö och uppväxt, finns en starkare uppfattning om att man bör tänka realistiskt om framtiden när det gäller ekonomi och

karriär. Hos dem med större ekonomisk stabilitet finns en stark säkerhet i förståelsen att de har frihet i sitt yrkesval. Redan innan de slutat gymnasiet är det dock flera som har höga förväntningar på sig själva när det kommer till jobb och karriär. Hos flera finns en uppfattning om att man bör ha bestämt sig för "vad man ska bli", helst direkt efter gymnasiet. Detta kan kopplas till hur det i det västerländska samhället finns en norm av att det ekonomiska kapitalet är dominerande, att skapa sig ekonomisk trygghet är för de flesta någonting eftersträvansvärt som dessutom kan vara svårt att komma ifrån. (Bourdieu 1986:81-82) Dessutom, skriver Jostein Gripsrud, professor i medievetenskap: "När världen befinner sig i ständig förändring är det inte särskilt klokt att falla tillbaka på vad som var förnuftigt under förra generationen, förra decenniet eller ens förra året." Gripsrud menar på ekonomins förändringar och hur lånen efter studier eller annat växer parallellt med att akademikerlönerna inom offentlig sektor dalar. Under perioder har räntorna legat högt, skattefördelen har inskränkts och ekonomin är i allmänhet mer osäker än i dagens elevers föräldrars ungdom vilket skapar större osäkerhet för dem som ska ge sig ut i arbetslivet. (Gripsrud 2011:40-41)

Genom vår undersökning kan vi se dessa faktorer, hur förståelsen av egna förutsättningar av ekonomiskt kapital och förväntningar från omgivningen, som avgörande för hur eleverna uppfattar nödvändigheten i att göra ett korrekt yrkesval. Vi kan konstatera att yrkeslivet med sina ekonomiska förutsättningar förändrats sedan intervjupersonernas föräldrar var unga, vilket också gör det svårt för dem att bemöta referenser från olika håll.

8.3 En diffus yrkesroll

Utifrån Webers teori om social inhägnad kan vi se att eleverna i förhållande till andra yrken eller branscher inte ser på journalistyrket som attraherande, då det till exempel anses gammalmodigt och "uråldrigt", det finns istället andra branscher som är mer "spännande" och mer tilldragande för deras intressen. Denna omständighet skapar förståelse för och visar på det logiska i varför flera av eleverna inte vill ansluta sig till journalistkåren som social inhägnad. (Bourdieu 1991:11) Flera av eleverna uttrycker även att de inte riktigt har koll på vad en journalist gör. För dem är det snarare *bilden* av journalistyrket, som skapats av en sammansättning intryck i deras habitus, som bidrar till att de inte vill bli journalister.

Flertalet av eleverna vill i framtiden plugga "någonting inom media". Media lockar men nästan ingen vet exakt vad de vill göra. Bilden av en yrkesroll tenderar för eleverna bli diffus och svår att sätta fingret på, man har hitintill i livet mest studerat, vilket bidrar till en osäkerhet i och med att man inte vet vad som väntar i ett kommande yrkesliv.

8.4 Yrkestitelns värde

“Genom att en titel alltid har samma värde som dess innehavare, devalveras en titel just genom att den blir vanligare”. (Bourdieu 2016:163) Citatet är tidigare nämnt i vår redogörelse av teoretiskt ramverk, men tål att upprepas för att redogöra för Bourdieus förklaring till en yrkestitels höga status tillika en yrkestitels obefintliga status. I vårt resultat kan vi utläsa att majoriteten av eleverna inte ser journalist som ett yrke värt att studera sig till. De syftar snarare till vikten av social förmåga, ambition, kontakter och ihärdighet, egenskaper som de menar kommer från umgänge, familj och ekonomisk stabilitet snarare än en längre akademisk karriär. Eleverna i denna undersökning tillskriver, i och med dessa åsikter, journalistyrket låg grad av akademiskt värde. De upplever även att mediebranschen är en konkurrenskraftig bransch eftersom många har ambitioner att verka inom den.

En spännande kontrast uppstår i benämningen mediebranschen som “framtidens jobb” medan journalistyrket likställs med “artikelskrivare” och framhålls som omodernt. Detta resultat samstämmer med Bourdieus teori om yrkestitlars status som baserat på antalet innehavare. Journalist är inte en skyddad titel och det finns därmed inga bestämda regler kring vem som får titulera sig som journalist. Det finns inte heller krav på specifika utbildningsvägar eller akademisk examen, även om många arbetsgivare ser det som önskvärt att man genomgått journalistutbildning. (Nord & Strömbäck 2015:179)

Elevernas inställning till journalistyrkets status kan förklaras genom att de har en uppfattning om att det finns så pass många som är verksamma inom branschen, och att det därtill finns en oklarhet i vilka av dessa yrkesverksamma som ska tituleras journalister. Vissa räknar in influencers i kompotten, och andra menar att “vem som helst kan bli journalist”, medan några upplever det som en diffus titel som flyter omkring i sfären vi kallar mediebranschen. Journalistyrket är “inte lika högt positionerat som en läkare”, då läkaryrket är en skyddad titel med krav på lång akademisk utbildning inom det specifika studiefältet.

Däremot beskriver eleverna en typisk journalist som en tidigare student med toppbetyg, vilket påvisar att eleverna ändock ser det som en prestation att lyckas etablera sig inom yrket. Det uppstår en konflikt i elevernas admirerande beskrivning av en journalist som en person med alla förutsättningar, och beskrivningen av journalistyrket som ett yrke med låg status. Denna komplexitet är något som inte behandlas i Bourdieus teori eftersom teorin inte innefattar oskyddade yrkestitlar. När teorin appliceras på journalistyrket förblir diskussionen onyanserad då antalet innehavare av titeln blir en omöjlig uppskattning.

8.5 Generationsklyftor och kunskapsskillnader

Elevernas syn på ett föräldrat journalistyrke är intressant att analysera utifrån teorin om generationssplittningar och social ålder. Eleven Amanda var den intervjudeltagare

som tydligt hänvisade till ålderskillnader när hon förklarade varför hon inte längre såg journalistyrket som ett alternativ för sig själv. Hon målar upp en bild av branschen bestående av äldre män som satt med gamla tankesätt och värderingar, oförmögna att ändra sina åskådningar. Amanda menar att hon trodde att hennes egen generation besitter ett mer liberalt tankesätt. Beskrivningen faller under Bourdieus teori om olika sociala åldrar som hamnar i konflikt. I fallet med dessa intervjudeltagare är samtliga unga och har antingen ingen eller mycket begränsad erfarenhet av yrkeslivet, och Amandas bild av journalistbranschen bygger mestadels på fördomar. Dessa fördomar är dock intressanta att analysera med förståelsen för att de planterats och vuxit av upplevelser utanför arbetslivet. Ytterligare relevans bekrästs genom antagandet att Amanda inte är den enda som delar denna bild av journalistbranschen, vilket i sin tur resulterar i antagandet att fler människor väljer bort journalistyrket på grund av tron på att den styrs av äldre och omoderna "gubbar". Med avstamp i Bourdieus teoretiska begrepp kan vi konstatera att Amanda i sin biologiska ålder ser skillnader mellan henne och yrkesverksamma journalister med högre biologisk ålder. Hon anser också att hennes sociala ålder innefattar ett mer "liberalt tänkande", vilket är synonymt med ett tolerant och fördomsfritt förhållningssätt, än de med högre biologisk ålder. I detta specifika fall kan vi konstatera en generationssplittring så pass stark att "den unga" inte ens vill ge sig ut på arbetsmarknaden inom det specifika fältet.

I resultatet kan vi även se att vissa elever hävdar att det skulle handla om ett ointresse för journalistyrket hos en yngre generation. Påståendet förstärks av andra intervjudeltagare som beskriver journalistyrket som ensamt, dåtida och diffust. Vi kan identifiera yrkesroller som involverar sociala medier, som till exempel PR-konsult och kommunikatör, moderna yrken vilka lockar de elever som vill fortsätta inom mediebranschen. Sociala medier är ett verktyg och en virtuell värld som, i vårt resultat blir tydligt, är en självklarhet för den generation som undersökningens deltagare tillhör. Den verklighet de lever i, som de beskriver är en vardag där all kommunikation med vänner och stor del av mediekonsumtionen sker på sociala medieplattformar, kan vara en främmande verklighet för äldre generationer.

Tidigare generationer är inte uppvuxna med sociala medier och har under sitt yrkesliv behövt anpassa sig till fenomenets allt större och större inverkan på mediebranschen. En kvantitativ studie gjord av tre journalistprofessorer vid Göteborgs universitet undersökte skillnader i yrkesverksamma journalisters sociala medieranvändning under en tidsperiod på två år, 2012 - 2014. Urvalet omfattade 1971 journalister i varierande ålder, social bakgrund och utbildning, men den slutgiltiga svarsfrekvensen uppnådde 573 personer. (Monika Djerf-Pierre m.fl 2016:853) Studien kunde visa att ålder är en avgörande faktor i frågan om hur stor utsträckning journalister använder sociala medier privat och i arbetet. Svaresresultatet från år 2012 kunde visa en linjär korrelation mellan ålder och sociala medieranvändande. Att utläsa från resultatet är att unga journalister har ett större intresse för sociala medier och använder detta i sitt

journalistiska arbete i större utsträckning än äldre journalister. (Monika Djerf-Pierre m.fl 2016:857)

Vad som starkt påvisar våra intervjudeltagares syn på sociala medier som en självklar del av mediebranschen är att två av våra intervjudeltagare ser sociala medieprofiler, influencers, som journalister. Det Bourdieu beskriver som en generationssplittring i vad olika individer med olika biologisk ålder har för självklarheter med sig från sin generations uppväxt, blir relevant i våra intervjudeltagares distinktion mellan journalistik och media. Vi kan utläsa i resultatet att ingen av eleverna identifierade sig som journalister, delvis på grund av att de inte upplever sig själva som yrkesverksamma utan till största del som studenter. Den främsta orsaken är dock är att bristen på identifikation har byggts genom bristen på kunskap om yrket och hur det kan anpassas till intervjudeltagarnas intressen. Det vill säga intressen som är tidstypiska för deras generation och skiljer dem från äldre generationer. Denna känsla realiseras som tydligast när eleven Johanna använder ordvalet "artikelskrivare" för att omnämna journalister. "Artikelskrivare" och "riktiga journalister" är exempel på två formuleringar som används av eleverna för att omnämna yrkesgruppen journalister, och visar på särskiljningen som de gör mellan olika yrkesroller inom mediebranschen.

Det är nödvändigt att applicera Bourdieus teori om skillnader i utbildningsnivåer som centra för generationskonflikter på arbetsmarknaden, med en förlängning till mer nutida omständigheter. De yrkesverksamma från olika generationer som finns på dagens arbetsmarknad är idag mer homogena i utbildningsnivå som ett resultat av att högre utbildningstitlar har varit tillgängliga för olika sociala klasser under flera generationer, även om klassrelaterade förutsättningar givetvis fortfarande skapar självklara respektive mindre självklara yrkesval för den enskilde individen. Essensen i Bourdieus teori är dock att se utbildningsskillnader som kunskapsskillnader och detta blir relevant även ur ett nutida perspektiv. Våra intervjudeltagare erhåller större kunskap om sociala medieplattformar än äldre journalister gör och blir därmed bättre anpassade för arbeten inom den specifika delen av mediebranschen (Monika Djerf-Pierre m.fl 2016:857). Med en förståelse för kunskapsskillnader mellan unga och gamla inom mediebranschen är det lättare att förstå våra intervjudeltagares frånvändhet gentemot journalistyrket och deras dragning mot PR och webbkommunikation.

9. Slutdiskussion

I vår undersökning kan vi skönja ett antal porträtt som berättar någonting om hur olika faktorer inverkar i processen som innebär att välja, eller att välja bort journalistyrket. Många av föreställningarna skulle kunna gestalta framtidstankar hos ungdomar generellt, en del av dem som framträder är dock specifika och gäller just journalistyrket. Våra intervjudepersoner är individer som är högaktuella i frågan då de

precis är på väg att ge sig ut i ett arbetsliv som på många sätt är ytterst osäkert och oförutsägbart.

I undersökningen har vi sett att det språkliga kapitalet har betydelse för hur eleverna ser på sin egen verbala förmåga i förhållande till vad som för dem verkar möjligt. Hur de pratar antyder också för oss vilken form av språkligt kapital de innehar vilket i sin tur kan säga något om deras sociala bakgrund och det verbala klimat de kommer från. Vi kan konstatera att förtroendet för den egna verbala förmågan skiftar mellan eleverna. Eleverna har gemensamt att de bär en tro på sin egen förmåga att skriva och/eller ett verbalt intresse och flera av dem uttrycker att de tror att det krävs ett självförtroende i processen att "lyckas" som journalist. Dessutom är bekräftelse från omgivningen viktigt för att lyckas överhuvudtaget inom den bransch man väljer, menar flera av eleverna. Utifrån deras svar kan vi dock se att enbart ett verbalt intresse och/eller självförtroende inte är tillräckligt för ett beslut att satsa på en karriär som journalist. Flera av dem som kommer från familjer där man inte pratar särskilt öppet om känslor är också mer reserverade i sina uttryck. De som berättar att de i hemmet antingen diskuterar samhällsfrågor eller socialt inriktade angelägenheter ser vi till viss del har enklare att formulera sig. Intervjupersonernas kapital är dock situationsbundna vilket gör att vi enbart kan se hur de agerar i just intervjusituationen.

Vi kan även se att trots elevernas varierande förtroende för sina egna verbala förmågor är det många andra faktorer som har betydelse i synen på framtiden och tankarna kring yrkesval. Det räcker alltså inte med intresse för- eller tillit till sina verbala kunskaper för att besluta sig för att utbilda sig till journalist. Eleverna ser det snarare som att det stora utbudet av valmöjligheter när det kommer till framtidsval är stressande och komplicerar deras resolutioner i frågan. De flesta av intervjupersonerna har i sina habitus med sig att utbildning är viktigt och det finns reflektioner kring vilken form av utbildning som är "bäst" att välja och akademiska studier ses av många som en abstrakt variant som mest innebär läsande. Flera är snarare inriktade på att gå vidare med yrkesutbildningar då de menar att dessa är mer praktiska och snabbare leder till jobb. Dessa reflektioner exemplifierar ett samhälle som är under hastig förändring, alternativt för vad man som ung ska göra av sitt liv är oändligt många vilket inte bara är av godo för våra intervjupersoner som vittnar om dåligt mående och stor psykisk press från olika håll.

Gällande vårt undersökningsfokus på social klassbakgrund kan vi se att den största skillnaden mellan elever som utifrån vår tolkning av deras habitus har ett starkt ekonomiskt kapital och elever med ett mindre starkt ekonomiskt kapital är att de förstnämnda har en friare inställning till framtidsval. Alla elevernas habitus innehåller värdet av en bra grundutbildning, men de med ett mindre starkt ekonomiskt kapital är nogna med att peka på vikten av att skaffa sig ett yrke med säkra anställningsmöjligheter och som kan leda till en trygg ekonomisk situation. Utifrån denna syn anses journalistyrket vara alldeles för konkurrenskraftigt och osäkert och därmed inte attraktivt. Majoriteten av intervjupersonerna anser det vara viktigt att

tjäna bra med pengar medan några få av eleverna menar att det finns andra faktorer som är viktigare, bara man klarar livhanken. Detta kan kopplas till hur synen på ekonomi och pengar helt och hållet formas av habitus i relation till en omgivning där detta är någonting outhärligt för gemene man men som, för de med svagare ekonomiskt kapital, får en större betydelse i stora beslut.

Ytterligare en slutsats vi kan dra av undersökningen är hur en förändrad mediebransch bidrar till elevernas syn på journalistyrket som någonting väldigt abstrakt i förhållande till många nya yrken som skapats på senare år, de har inte en självklar bild över vad en journalist egentligen gör. Det finns även en bild av yrket som föråldrat, vilket bidrar till att de inte ser det som särskilt attraktivt att sträva efter. Mediesamhället är otroligt föränderligt vilket skapar en osäkerhet för många, inte minst för dem som funderar på att ge sig in i mediebranschen. En generationsklyfta kan urskiljas där våra intervjupersoner innehar en annan vision om hur media ser ut än personer i äldre generationer har. Detta gör att de har en modernare bild av vad yrket innebär vilket leder till en form av konflikt i mötet med äldre generationers sätt att resonera kring mediernas sätt att vara.

Av de resultat vi kommit fram till i undersökningen kan vi konstatera att det finns många olika föreställningar som spelar in i hur man ser på journalistyrket som ett eventuellt fack att satsa på och att det förmodligen inte enbart hänger på de olika journalistutbildningarnas kapacitet i sin rekrytering rörande om yrket är lockande eller ej. Däremot kanske det fattas en hörnsten i kommunikationen kring vad yrket faktiskt innebär, gentemot individer som ska ge sig ut i arbetslivet.

Vi hoppas med denna uppsats bidra till en vidgad förståelse av ungas föreställningar kring journalistyrket och mediebranschen, även att forskningen ska utökas till att omfatta mer djupgående analyser för att en kärna som kan förändra ska kunna nås. Våra intervjupersoners tankar och tolkningen av dem är viktiga i förståelsen av hur förändrade samhällsvillkor och en förändrad bransch inverkar på uppfattningar om- och attityder gentemot journalistbranschen och för att arbetet för en större mångfald bland Sveriges journalister ska bära frukt på ett sätt som verkligen förändrar representationen så att en mer inkluderande mediebild kan skapas.

Referenser

- Aull Davies, Charlotte, 2008. *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*. London: Routledge
- Berntsson, Emilia och Ladan, Josip. (2016) "Mångfald bland journaliststudenter" *En studie om blivande journalisters homogenitet*. Examensarbete i Journalistik, JMG.
- Bexell, Alexandra och Wikström, Fanny. (2017) "#Isammarbetemed" *en studie om influencer marketing och co-branding*. Kandidatuppsats, 15 hp Företagsekonomi III, Detaljhandel och service management, Linnéuniversitetet
- Bjurström, Erling, 2005. *Ungdomskultur, stil och smak*. Umeå: Boréa
- Bourdieu, Pierre, 1991. *Kultur och Kritik*. Göteborg: Daidalos
- Börjesson, Mats och Rehn, Alf, 2009. *Makt*
- Djerf-Pierre, Monika, Ghersetti Marina & Hedman, Ulrika (2016) *Appropriating Social Media*, Digital Journalism, 4:7, 849-860, Web. 11 mar. 2016, Hämtad 14 dec. 2017: <<http://dx.doi.org/10.1080/21670811.2016.1152557>>
- Durham, Meenakshi Gigi och Kellner, Douglas M, 2012. *Media and Cultural Studies - Keywords*. West Sussex: Wiley-Blackwell
- Ekberg, Wallentin, Hansson m.fl. (2015). *Där bor journalisterna*. Institutet för mediestudier
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik
- Gripsrud, Jostein, 2008. *Mediekultur, mediesamhälle*. Göteborg: Daidalos
- Hovden, Jan Fredrik, et al. *Becoming a Journalist: Journalism Education in the Nordic Countries*. Nordicom, 2016
- Huldt, Maria. *Dagens Nyheter*. "Andrea Hedenstedt 20 år: Tar plats i alla kanaler.". Web. 21 april 2016, hämtad 14 dec 2017 från <<https://www.dn.se/kultur-noje/andrea-hedenstedt-20-ar-tar-plats-i-alla-kanaler/>>
- Iversen, Clara, 2013. *Making questions and answers work: negotiating participation in interview interaction*. Diss. (sammanfattning) Uppsala : Uppsala universitet, 2013
- Jansson, Pär. *Journalisten*, "JMG: Längre praktik, mer datajournalistik - FRAMTIDENS MEDIEUTBILDNINGAR" Web. 1 dec 2016, hämtad från Mediarkivet okt 2017

Moberg, Mark, 2013. *Engaging anthropological theory: a social and political history*. London: Routledge

Mediestudier.se, "Där Bor Journalisterna." *Så Många Journalister Bor i Södermalms Stadsdelsområde*, hämtat 14 dec 2017 från
<<http://journalisterna.mediastudier.se/?id=Södermalm&l=sv>>

Nord, Lars och Strömbäck, Jesper (red). (2012). *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur AB

Szeman, Imre & Kaposy, Timothy (red.), 2011. *Cultural theory: an anthology*. Oxford: Wiley-Blackwell